

גמרא סדורה

מסכת כתובות

פרק ב' - "האשה שנתארמלה"

לימוד מסכת זו מוקדשת לרפואת מו"ר הרב מרדכי שטרנברג שליט"א

המהדורה המאהיבה את הגמרא על לומדיה
מעניקה חווית הצלחה ושמחה
מאפשרת לימוד מהיר ובהיר בעין ובהבנה

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות שמורות לעמותת "וכל בניין לימודי ה" ולדניאל ברק ווינט.

אדר תשפ"ב

מסכת כתובות פרק ב' – "האשה שנתארמלה"

רס"י

1. טו, ב – טז, א

מתני'
האשה שנתארמלה או נתגרשה.
 ותובעת כתובתה:
והוא אומר. אנתגרשה קאי
 ולא למנה היורשין אומרים לה
 אלמנה נשאך אבינו ואין לך אלא
 מנה ושטר הכתובה אבד:
אם יש עדים. על נשואיה שיצאת
 מבית אביה לבית בעלה:
בהינומא. בגמ' מפרש:
וראשה פרוע. איצטייבליד"ה
 שעה על כתיבה כד היו נוהגין
 להוציא את הבתולות מבית
 אביהן לבית החתונה:
אף חילוק קליות. רגילים היו
 לחלק קליות להתינוקות
 בנישואי הבתולות:
קליות. כשהשולין לחין
 מייבשין אותן בתורן והן קליות
 ומתקין לעולם:
ומודה ר' יהושע. מפרש בגמ'
 אהיכא קאי ומאי מודה:
שהפה שאסר. זה אינו יודע
 שהיתה של אביו אלא על פיו של
 זה ומה שאסר הרי התיר:

גמ'
טעמא דאיכא עדים. דיצתה
 בהינומא:
הבעל מהימן. ולא אמרינן הואיל
 ומספקא לן על יום נישואיה אם
 בתולה היתה אם בעולה העמד
 אותה על חזקתה של קודם לכן
 ומתחלה בתולה היתה:
היא נאמנת. דאזיל בתר חזקה
 דגופא:
בברי ושמא. גבי משארסתני
 נאנסתי היא טוענת ברי לי הוא
 והוא אינו טוען אלא שמא עד
 שלא ארסתיך דהא אינו יודע
 מתי נאנסה:
ודקארי לה. למימר סתמא דלא
 כרבן גמליאל:
מאי קארי לה. ומאי עלה בדעתו
 לאפוקי מדריג הא לא דמיא לה:
כיון דרוב נשים בתולות
נישאות. קרובה טענתה להיות
 אמת יותר משלו וכברי ושמא
 דמיא:
והכי נמי מסתברא. דר"ג מודה
 בה דבעל מהימן:
אי אמרת בשלמא איירי ר"ג
במודה. דהך רישא הודאה הוא
 דקא מודה ר"ג לרבי יהושע
 ואמר אע"ג דפליגנא עלך בברי
 ושמא מודינא לך בברי וברי
 היינו דשייך למיתני בתריה ור'
 יהושע מודה לר"ג בהאומר
 לחברו שדה זו כו' דאע"ג
 דפליגנא בפ"ק במשארסתני
 נאנסתי דאע"ג דאיכא למימר
 מגו לא מהימנא מודינא בהאי
 מגו דאי בעי שתיק ולא אי"ל של
 אביך היתה כי אמר ליה נמי
 לקחתיה הימנו מהימן כדלקמן:
אלא אי אמרת לא איירי. רישא
 במודה ר"ג מאי מודה רבי יהושע
 מאי שייך למיתנייה הכא
 ואהיכא קאי:
אמגו קאי. אפלוגתא דאיכא
 למימר בה מגו בפי קמא קאי
 וקאמר אע"ג דפליגנא במגו
 דהתם במגו דהכא מודינא
 כדלקמן:
אהייא. איכא מגו:
הרי כריסה בין שיניה. ואינה
 יכולה לומר לא נבעלתי:

מתניתין

האשה שנתארמלה,

או שנתגרשה,

היא אומרת: "בתולה נשאתני",

והוא אומר: "לא בי אלא אלמנה נשאתיך",

אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע - כתובתה מאתים.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

אף חילוק קליות ראייה.

ומודה רבי יהושע:

באומר לחבירו: "שדה זו של אביך היתה,

ולקחתיה הימנו" - שהוא נאמן,

שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

ואם יש עדים שהיא של אביו, והוא אומר: "לקחתיה הימנו" - אינו נאמן.

טז, א

גמרא

טעמא דאיכא עדים,

הא ליכא עדים - בעל מהימן,

לימא תנו סתמא דלא כרבן גמליאל?

דאי רבן גמליאל, הא אמר: איהי מהימנא.

אפילו תימא רבן גמליאל,

עד כאן לא קאמר רבן גמליאל ה"תם אלא בברי ושמא,

אבל הכא בברי וברי - לא אמר.

ודקארי לה מאי קארי לה?

הא ברי וברי הוא!

כיון דרוב נשים בתולות נישאות,

כי ברי ושמא דמי.

והכי נמי מסתברא מדקתני: "ומודה רבי יהושע",

אי אמרת בשלמא איירי רבן גמליאל במודה שפיר,

אלא אי אמרת לא איירי רבן גמליאל במודה - רבי יהושע למאן מודה?

מי סברת רבי יהושע אהאי אפירקין קאי?

אמגו קאי,

ואפירקין קמא קאי.

אהייא?

אלימא אהא: "היתה מעוברת,

ואמרו לה: "מה טיבו של עובר זה?"

"מיאיש פלוני וכהן הוא" (כתובת יג.),

דרבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת,

ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חזין,

התם מאי מגו איכא? הרי כריסה בין שיניה!

אלא אהא: "דאזה מדברת עם אחד,

ואמרו לה: "מה טיבו של איש זה?"

"איש פלוני וכהן הוא".

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת,

רבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חזין" (כתובות יג.).

התם מאי מגו איכא?

רפ"י

וקאמרה נבעלתי. ולכשר נבעלתי
מהימנא:

בשלמא לר' אלעזר דאמר. בפרק
קמא טענתייהו במנה ולא כלום
מוכת עץ שלא הכיר בה אינה
יכולה לתובעו אלא מנה והוא
אומר דרוסת איש את ואין לך
כלום איכא מגו דאי בעיא אמרה
מוכת עץ אני תחתיך:

משארסתני. אירע לי ונסתחפה
שדה ואית לי מאתים:

וקאמרה. מוכת עץ אני מעיקרא
ולא תבעה אלא מנה מהימנא:
אלא לר' יוחנן. דאמר טענתייהו
במאתי ומנה שהיא תובעתו
מאתים ליכא מידי בין תחתיו
למעיקרא מאי מגו איכא:

הכא. גבי שדה אין שור שחוט
לפניך שיעלה על לב בעליו לתבוע
מי שחטו כלומר אם שתק זה לא
היו לו עוררים הלכך אי לאו
דדבר פשוט הוא שלקחה הימנו
לא היה אומר לו של אביך היתה
הלכך אמרי' מגו אבל גבי לא
מצא לה בתולים שור שחוט
לפניך בתולים שלא מצא לה הם
הסיתוהו לבא לב"ד ואע"פ שיש
לה להשיב טענה טובה מזו לא
אמרינן מגו דדלמא לא אסקה
אדעתה אי"נ איערומי קא
מערמא:

הניחא לזעירי דאמר: מאי "מדברת"? נסתרה,

מגו דאי בעיא אמרה: "לא נבעלתי", וקאמרה: "נבעלתי" מהימנא,
אלא לרב אסי דאמר: מאי "מדברת"? נבעלת - מאי מגו איכא!

ואלא אהא: "היא אומרת: מוכת עץ אני" והוא אומר: "לא בי, אלא דרוסת איש את".

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת,

ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין" (כתובות יג.).

התם מאי מגו איכא?

בשלמא לרבי אלעזר, דאמר: "במנה ולא כלום,

מגו דאי בעיא אמרה: "מוכת עץ אני תחתיה", ואית לה מאתים,

וקאמרה מעיקרא דלית לה אלא מנה - מהימנא.

אלא לרבי יוחנן דאמר: במאתים ומנה - מאי מגו איכא!

אלא אהא: "הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים,

היא אומרת: משארסתני נאנסתי, ונסתחפה שדהו",

והוא אומר: "לא בי, אלא עד שלא אירסתיה",

רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים: נאמנת,

ורבי יהושע אומר: לא מפיה אנו חייין" (כתובות יב:).

דמגו דאי בעיא אמרה: "מוכת עץ אני תחתיה" - דלא קא פסלה נפשה מכהונה,

וקאמרה: "נאנסתי" - דקא פסלה נפשה מכהונה,

משום הכי קאמר רבן גמליאל דמהימנא.

וקאמר רבי יהושע לרבן גמליאל: בהאי מגו דהכא - מודינא לך,

בההוא מגו דהתם - פליגנא עילויה.

מכדי האי מגו והאי מגו,

מאי שנא האי מגו מהאי מגו?

הכא - אין שור שחוט לפניך,

התם - הרי שור שחוט לפניך.

2. טז, א-ב

רס"י

וכיון שרוב נשים קושיא היא:
 יש לה קול. והרבה יודעים
 שיצאה בהינומא:
 וזו הואיל ואין לה קול. שאין
 מעיד עליה שיצתה בהינומא:
 כי אתו עדים מאי הוי. כיון
 דחזקה דיש לה קול הרבה היו
 יודעין:

["האשה שנתארמלה,
 או שנתגרשה,
 היא אומרת: "בתולה נשאתני",
 והוא אומר: "לא בי אלא אלמנה נשאתיך",
 אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוץ - בתובתה מאתים"].

וכיון דרוב נשים בתולות נישאות,
 כי לא אתו עדים - מאי הוי?

אמר רבינא:
 משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות נישאות, ומיעוט אלקמות,
 וכל הנשאת בתולה יש לה קול,
 וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא.

טז, ב

אי כל הנשאת בתולה יש לה קול,
 כי אתו עדים מאי הוי?
 הנה סהדי שקרי ניהו!

אלא אמר רבינא:
 רוב הנשאת בתולה יש לה קול,
 וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא.

3. טז, ב

רפ"י

דלמא מפקא עדים: עדי הינומא:
כותבין שובר. שכשיפרע לה
 כתובתה תכתוב לו שקבלה
 כתובתה ויהיה בידו לזכות:
זאת אומרת. ודלא כמאן דאמר
 אין כותבין בבבא בתרא:
רב פפא אמר. לעולם אין כותבין
 דנמצא זה צריך לשמור שוברו
 מן העכברים ומי שיש לו שטר על
 חברו או יביא השטר ויחזירנו או
 לא יטול כלום ומתני' במקום
 שאין כותבין כתובה אלא
 סומכין על תנאי בית דין שתקנו
 לבתולה מאתים ולא למנה מנה
 דליכא למיחש לדלמא הדרה
 ומפקא לה:
דמתני לה. לדרבי אבהו ולדרב
 פפא:
הטמינה כתובתה. והיא תובעת
 מאתים והוא אומר אלמנה
 נשאתיך:
רקדו לפני. אם יש עדים
 שרקדו לפני ביום נישואיה:
כוס של בשורה. המבשר עליה
 סימני בתולות ולקמן מפרש מאי
 היא:
אלא. הכי קאמר כל איבדה כמי
 שהטמינה בפנינו דמי ולא גביא
 והכי קתני איבדה כתובתה
 הטמינה כתובתה נשרפה
 כתובתה אם רקדו לפני וכו'
 והכי פירושה אמרה אבד שטר
 כתובתה הרי היא כמו שהטמינה
 כתובתה בפנינו כדי להוציא
 ולגבות פעם שניה ואינה גובה
 כלום אא"כ תביא השטר ואם
 אמרה נשרפה ויש עדים שנשרפה
 דהשתא ליכא למיחש למידי
 תביא עדים שרקדו לפני שזהו
 סימן לבתולה ותגבה מאתים:
מאן דמתני לה. לדרבי אבהו ורב
 פפא אברייא:
כל שכן אמתניתי. דכיון
 דאברייא דקתני בהדיא איבדה
 כתובתה גביא ועלה קאמר רב
 פפא דלא גביא ומתרץ לה דחדא
 קתני איבדה כתובת' הרי היא
 כמו שהטמינה וכשנשרפה הוא
 דקא גביא ולעולם אין כותבין
 שובר כל שכן דאמתני' איכא
 למיתני פלוגתא דרב פפא אדר'
 אבהו למימר דבמקום שאין
 כותבין כתובה עסקי':
ומאן דמתני. פלוגתא דרב פפא
 ודר' אבהו אמתני':
אבל אברייא לא. מתני ליה
 דודאי שמעינן מינה דכותבין
 שובר דהא במקום שכותבין
 כתובה עסקינן:
כי קושין. דקתני איבדה
 כתובתה ולא ניחא לשנויי
 שינויא דחיקא למימר איבדה
 כתובת' כהטמינה כתובתה
 קאמר:

"אם יש עדים שיצתה בהינומא וראשה פרוע - כתובתה מאתים".

וְלִיחוּשׁ: דְּלִמָּא מִפְקָא עֲדִים בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגִבָּיָא,
 וְהֵדֶר מִפְקָא לָהּ לְכְתוּבָתָהּ בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגִבָּיָא בְּהַ!

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ:
 זֹאת אוֹמְרָת: כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר.

רַב פֶּפְאָא אָמַר:
 בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָה עֲסָקִין.

וְאִיכָא דִּמְתַּנִּי לָהּ אֲבֵרִייתָא:

"אִיבֻדָּה כְּתוּבָתָה,
 הִטְמִינָה כְּתוּבָתָה,
 נִשְׂרְפָה כְּתוּבָתָה,
 רָקְדוּ לִפְנֵיהּ,
 שִׁחְקוּ לִפְנֵיהּ,
 הַעֲבִירוּ לִפְנֵיהּ כּוֹס שֶׁל בִּשּׁוּרָה,
 אוֹ מִפֶּה שֶׁל בְּתוּלִים,
 אִם יֵשׁ לָהּ עֲדִים בְּאֶחָד מִכָּל אֵלֵּי - כְּתוּבָתָהּ מֵאֵתִים".

וְלִיחוּשׁ: דְּלִמָּא מִפְקָא עֲדִים בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגִבָּיָא,
 וְהֵדֶר מִפְקָא לְכְתוּבָתָהּ בְּהָאִי בִּי דִּינָא וְגִבָּיָא בְּהַ!

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ:
 זֹאת אוֹמְרָת: כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר.

רַב פֶּפְאָא אָמַר:
 בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתוּבָה עֲסָקִין.

וְהָא "אִיבֻדָּה כְּתוּבָתָה" קִתְּנִי!

דְּכֻתַּב לָהּ אֵיהּ.

סוֹף סוֹף מִפְקָא לָהּ וְגִבָּיָא בְּהַ!

מַאי "אִיבֻדָּה"? אִיבֻדָּה בְּאוּר.

אִי הָכִי, הֵיִינוּ "נִשְׂרְפָה"!

וְעוֹד,
 "הִטְמִינָה" - מַאי אִיכָא לְמִימַר?

וְתוֹ: "אִיבֻדָּה" - לְמַה לִּי?

אֱלָא כָּל 'אִיבֻדָּה' כִּי 'הִטְמִינָה' בְּפָנֵינוּ דְּמִי,
 וְלֹא יִהְיֶינָּה לָהּ עַד דְּאָמְרִי עֲדִים נִשְׂרְפָה כְּתוּבָתָהּ.

מֵאֵן דִּמְתַּנִּי לָהּ אֲבֵרִייתָא כָּל שְׁכָן אֲמִתְנִיתִין,
 וּמֵאֵן דִּמְתַּנִּי לָהּ אֲמִתְנִיתִין אֲבָל אֲבֵרִייתָא - לֹא, כִּי קוּשִׁיא.

רס"י

כיון דלא אפשר. כגון במקום שאין כותבין כתובה וגובות על פי עדים ויש לחוש לשמא תלך לב"ד אחר ותביא עדים אחרים ותגבה פעם שניה ודאי כתבין שובר:

4. טז, ב

"אם יש עדים שיצתה בהינמא וראשה פרוץ - כתובתה מאתים".

ולחוש: דלמא מפקא עדי הינומא בהאי בי דינא וגביא, והדר מפקא עדי הינומא בבי דינא אחרינא וגביא!

במקום דלא אפשר ודאי כתבין שובר.

5. טז, ב

רש"י

ראויה היתה זו לאכול בתרומה.
אי נישאת לכהן דבתולה שלמה
נמצאת ולא בעולה שתפסל לכהן
מחמת זנות:
מתקיף לה רב פפא. ומה זו עדות
ללא נישאת אלמנה:
אטו. אי נישאת כשהיא אלמנה
לכהן הדיוט מי לא אכלה
בתרומה:
זו ראשית. בעילתה ראשית:
זימנין דתפסה מאתים. בלא
בית דין וכי בעינן לאפוקי מינה
משום דאין עדים שהעבירו
לפניה אמרה איתנוסי הוא
דאיתניסו שיכורים היו מאונס
יין המשתה הלכך השתא אתו
עדים שהעבירו לפניה פתוחה ותו
ליכא מידי:

"העבירו לפניה כוס של בשורה".

מאי "כוס של בשורה"?

אמר רב אדא בר אבהו:
כוס יין של תרומה מעבירין לפניה,
כלומר: ראויה היתה זו לאכול בתרומה.

מתקיף לה רב פפא:
אטו אלמנה - מי לא אכלה בתרומה?!

אלא אמר רב פפא:
זו ראשית,
בתרומה ראשית.

תניא:

"דבי יהודה אומר:
חבית של יין מעבירין לפניה".

אמר רב אדא בר אבהו:
בתולה - מעבירין לפניה סתומה.
בעולה - מעבירין לפניה פתוחה.

אמאי?

ניעבר קמי בתולה,
וקמי בעולה - לא ניעבר כלל!

זימנין דתפסה מאתים,
ואמרה: אנא בתולה הואי,
והאי דלא עברו קמאי אתנוסי הוא דאתניסו.

6. טז, ב – יז, א

רפ"י

כיצד מרקדים. מה אומרים לפניה:
כמות שהיא. לפי יופיה וחשיבותה מקלסין אותה:
חסודה. חוט של חסד משוך עליה:
מכאן אמרו. מדברי ב"ה שאמרו ישבחה:
תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות. לעשות לאיש ואיש כרצונו:
משרו. משוררים:
לא כחל. אינה צריכה כחל:
ולא שרק. צבע המאדים את הפנים:
פירכוס. קליעת שיער זו לא כחלה ולא שרקה ולא פירכסה והרי היא יעלת חן:
כל מן דין. כל כמות אלו הוו סומכין לנו לקרותן רבי ולמנותם דיינין:
סרמיסין. מסרסין הלכות בהיפך טעמיהן:
סרמיטין. לשון סמרטוטין:
חמיסין. אומרים חמישים הטעם:
טורמיסין. לא איתפרש:
(טורמיסין כי ההיא דאמר בב"ר (פ' מ"א) על טורמיסין למיקרב למסאנא דמטרוניתא אנשים ריקנים):
ממתיבתא. מבית המדרש:
רבא דעמיה. נשיא בעמו:
מדברנא. מנהיג:
ברוך מתייך לשלם. ברוך בואך לשלום:
בוצינא דנהורא. על שהיה קלסתר פניו מבהיק כדאמרינן בב"ב (דף נח.) שופריה דרבי אבהו מעין שופריה דרבי יוחנן דנפקי זיהורית מיניה כדמפרש התם:
אתלת. שלש בדין זורק אחת ומקבל אחת:
מכסיף לן סבא. שמזלזל בכבוד תלמידי חכמים ונוהג קלות ראש בעצמו:
שוטיתיה. שוט של הדס שהיה מרקד בו:

תנו רבנן:

"כיצד מרקדיו לפני הכלה?"**בית שמאי אומרים:****כלה כמות שהיא.****ובית הלל אומרים:****"כלה נאה וחסודה".****אמרו להן בית שמאי לבית הלל:****הרי שהיתה חגיגת,****או סוגמא - אומרים לה: "כלה נאה וחסודה"!****והתורה אמרה: "מדבר שקר תרחק" ¹ (שמות כג, י)!****אמרו להם בית הלל לבית שמאי:****לדבריהם, מי שלקח מקח רע מן השוק - ישבחנו בעיניו,****או יגננו בעיניו?****הוי אומר ישבחנו בעיניו.****מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".****כי אתא רב דימי אמר:****הכי משרו קמי כלתא במערבא: "לא כחל,****ולא שרק,****ולא פירכוס - ויעלת חן".****כי סמכו רבנן לרבי זירא שרו ליה הכי: "לא כחל,****ולא שרק,****ולא פירכוס - ויעלת חן".****כי סמכו רבנן לרבי אמי ולרבי אסי שרו להו הכי: "כל מן דין וכל מן דין - סמוכו לנא,****לא תסמכו לנא - לא מן סרמיסין,****ולא מן סרמיטין"****ואמרי לה: "לא מן חמיסין,****ולא מן טורמיסין".****רבי אבהו כי הוה אתי ממתיבתא לבי קיסר,****נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה הכי: "רבא דעמיה,****ומדברנא דאומתיה,****בוצינא דנהורא,****ברוך מתייך לשלם".****אמרו עליו על רבי יהודה בר אילעאי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה,****ואומר: "כלה נאה וחסודה".****רב שמואל בר רב יצחק מרקד אתלת.****אמר רבי זירא:****קא מכסיף לן סבא.****כי נח נפשיה איפסיק עמודא דנורא בין ידיה לכולי עלמא,****וגמירי דלא אפסיק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא, אי לתרי בדרא.****אמר רבי זירא:****אהנייה ליה שוטיתיה לסבא.****ואמרי לה: שטותיה לסבא,**¹ מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג כי לא אצדיק רשע

רפ"י

שיטתיה. שיטתו ומנהגו :
שטותיה. שהיה מתנהג כשוטה :
מרכיב לה אכתפיה. את הכלה :
כי כשורא. כקורה בעלמא שאין
 אתם מהרהרין עליה :
לחבבה. כשוראה הכל מסתכלים
 בה נכנס יופיה בלבו :

ואמרי לה: שיטתיה לסבא.

רב אחא מרכיב לה אכתפיה ומרקד.
 אמרי ליה רבנן: אנו מהו למיעבד הכי?
 אמר להו: אי דמיין עלייכו כשורא לחיי,
 ואי לא - לא.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:
 מותר להסתכל בפני כלל שבעה,
 כדי לחבבה על בעלה.

ולית הלכתא כוותיה.

7. יז, א-ב

רס"י

מעבירין. כשכלה יוצאה מבית אביה לבית חתונתה ונושאי מת יוצאים ובזו ובזו אוכלוסים הרבה ואין רוצין להתערב מעבירין את המת (אפילו) דרך אחרת:

אפילו למ"ד. פלוגתא בפרק קמא דקדושין:

שום תשים עליך מלך. ישראל הוזהרו שישמרו עליהם שימות הרבה כלומר שתהא אימתו עליהם הלכך אין כבודו מחול שלפיכך ריבה הכתוב שימות הרבה:

פרשת דרכים הוה. ולא ניכר שעבר מלפניה אלא כאילו הוא צריך לפנות לאותו הדרך:

שיפורי. מכריזין עליו שיבואו לכבדו:

דחייצי גברי מאבולא לסיכרא. משער העיר ההיא עד הקבר:

נטילתה. של תורה ממנו כנתינתה בסיני נטילתה היינו כשמת ותלמודו בטל:

למאן דקרי. מקרא:

ותני. משנה אבל עדיין לא שנה לתלמידים:

אבל למאן דמתני. לאחרים:

לית ליה שיעורא. וממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ולא תני אין מבטלין אם יש לו מתעסקין כדי קבורה בעלמא בשאלתות דרב אחאי מצאתי כן:

תנו רבנן:

"מעבירין את המת מלפני כלה, וזה וזה מלפני מלך ישראל."

אמרו עליו על אגריפס המלך שעבר מלפני כלה, ושבוהו חכמים."

"שבוהו" – מכלל דשפיר עבד?!

והא אמר רב אשי:

אפילו למאן דאמר: "נשיא שמחל על כבודו – כבודו מחול,"

מלך שמחל על כבודו – אין כבודו מחול,

דאמר מר: "שום תשים עליך מלך"² (דברים יז, טו) – שְׁתָּהָא אִימְתוּ עֲלֵיךְ!

פרשת דרכים הוה.

תנו רבנן:

"מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת, ולהכנסת כלה."

אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אלעאי: שהיה מבטל תלמוד תורה להוצאת המת, ולהכנסת כלה.

במה דברים אמורים:

בשאינו עמו כל צרכו.

אבל יש עמו כל צרכו – אין מבטלין."

וכמה "כל צרכו"?

אמר רב שמואל בר איני משמיה דרב:

תריסר אלפי גברי,

ושיתא אלפי שיפורי.

ואמרי לה: תליסר אלפי גברי,

ומינייהו שיתא אלפי שיפורי.

עולא אמר:

כגון דחייצי גברי מאבולא ועד סיכרא.

רב ששת ואיתימא רבי יוחנן אמר:

נטילתה כנתינתה,

מה נתינתה – בששים רבוא,

אף נטילתה – בששים רבוא.

והני מילי למאן דקרי ותני,

אבל למאן דמתני – לית ליה שיעורא.

יב,

² שום תשים עליך מלך אשר יבחר יהוה אליהו בו מקרב אחיה תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נקרי אשר לא אחיך הוא

8. יז, ב

רש"י

תנורא דאסא. כמין חופה של הדס עגולה:
קריתא. צעיף על ראשה משורבב על עיניה כמו שעושין במקומינו ופעמים שמנמנות בתוכו מתוך שאין עיניה מגולין ולכך נקרא הינומא על שם תנומה:

"ואם יש עדים שיצתה בהינומא".

מאי "הינומא"?

סורחב בר פפא מושמיה דזעירי אמר:
תנורא דאסא.

רבי יוחנן אמר:
קרייתא דמנמנה בה כלתא.

9. יז, ב

רס"י

"רבי יוחנן בן ברוקא אומר: אף חילוק קליות ראייה".

תנא:

"ביהודה ראייה".

בבבלי מאי?

אמר רב:

דרדוגי ממשחא ארישא דרבנן.

אמר ליה רב פפא לאביי:

משחא דחפיפותא קאמר מר?!

אמר ליה: יתמא?!

לא עבדא לך אמר דרדוגי ממשחא ארישא דרבנן בשעת מעשה?!

כי הא דההוא מרבנן דאיכס ליה לבריה בי רבה בר עולא,

ואמרי לה רבה בר עולא איכס ליה לבריה בי ההוא מרבנן,

ודרדיג ממשחא ארישא דרבנן בשעת מעשה.

ארמלתא מאי?

תאני רב יוסף:

ארמלתא לית לה כיסני.

ביהודה ראייה. כל הני דמתני' ששם היו רגילין בסימנין הללו לבתולה:

דרדוגי מישחא. הנשים נותנים שמן בראש התלמידים ושפות:

מישחא דחפיפותא. [שמן של בשמים שמתוקן לחופות] קאמר מר וכי בעלי חפיפות הן לסוכן שמן:

יתמא. יתום ממנהג הנוהג:

איכס לבריה. לישא לו אשה: **ודרדיג מישחא.** שף שמן בראש התלמידים:

ארמלתא מאי. מה סימנין עושים לאלמנה להודיע שאלמנה נישאת:

לית לה כיסני. אין לה קליות וזה סימנה:

10. יז, ב – יח, ב

וליתני מודה ר' יהושע כו' שדה זו שלך היתה. כיון דטעמא משום דאין שור שחוט לפניו הוא שלא היה אדם תובעו מה לי של אביו ומה לי שלו ומאי שנא של אביך דנקט:

שני חזקה. שלש שנים שתיקנו חכמים לכל מחזיקים בקרקע דמשאכלה שלש שנים בלא עירעור נאמן לומר לקחתיה ואבד שטרי דכולי האי לא מזדהר איניש בשטרא:

בשלמא גבי אביו משכחת לה. דאיצטריך למיתנייה כגון דאכלה שני חזקה ואפילו הכי לא מהימן וכגון שאכלה שתי שנים ראשונות בחיי אביו ומת ואכלה השלישית לפני הבן הזה והוא היה קטן ולא עירער ואיצטריך לאשמועינן דכיון דקטן היה אין השנה הזאת עולה מן המניין: **וכדבר הונא דאמר אין מחזיקין בנכסי קטן.** המחזיק בנכסי קטן שלש שנים אינה חזקה דהאי דלא מיחה משום דקטן הוא ואפילו הגדיל לאחר מיכן והחזיק זה בפניו כמה שנים אינה חזקה הואיל ותחלתו כשהוא קטן ראהו מוחזק בה לא ידע כשהגדיל שהיתה של אביו עד ששומע מפי אחרים:

ורב הונא מתניתין אתא לאשמועינן. בתמיה כיון דמתניתין בהכי עסקין ולא מיתוקמא אלא בהכי מאי אתא רב הונא לאשמועינן הרי כבר שנויה ועומדת ודבר השנוי במשנתנו שגור בפי הכל:

דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן. משום דמתני' לא מיפרשא בהדיא דבהכי עסקין ואתא רב הונא לאשמועינן בהדיא ומדיוקא דמתני' קא יליף לה:

וליתנייה בדידיה. שדה זו שלך היתה אם יש עדים כו' אינו נאמן ואע"ג שאכלה שני חזקה וכגון שהיו שנים בפניו ואחת שלא בפניו:

כגון שברח. ואשמעינן דההיא שתא לא סלקא ליה:

אי ברח מחמת ממון. שאינו ירא מן המלכות אלא מצעקת הצועקים בעיר:

איבעי ליה למחוי. במקום שהוא שם וכיון דלא מיחה חזקה מעלייתא היא: **שלש ארצות לחזקה.** שלש ארצות של איי חשבות חלוקות זו מזו לענין חזקה כאילו הן ארצות נכריות ואם היה בזו והחזיק אחר בקרקע שיש לו בחברתה אינה חזקה:

במדינה. או שניהם בגליל או שניהם ביהודה ואפי' הן בשתי עירות:

אפי' יהודה וגליל נמי. הוה ליה למחויי היכא דהוי ומדלא מחי תיהוי חזקה:

ואי קסבר מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה. כגון אם היה בעיר אחת ומיחה שלא בפניו בפני שנים בעיר אחרת:

אפילו יהודה ויהודה. בשתי עירות נמי לא תיהוי חזקה דלא הוה ליה למחויי שלא בפניו:

הויא מחאה. דחברך חבא אית ליה דהני דמחי באנפיהו מגלו לאחרני ובא הדבר לאזני המחזיק וה"ל לאזדהורי בשטריה:

ומתני'. דקתני יהודה וגליל לא: **בשעת חירום שנו.** דיכול לומר לא נגלית לי מחאתו שאשמור את שטרי: **ומאי שנא יהודה וגליל דנקט.** אם יש חירום נמי מעיר לעיר אפי' שתי עירות באותה מדינה נמי לא:

ומודה רבי יהושע:

באומר לחבירו: "שדה זו של אביך היתה,

ולקחתיה הימנו" - שהוא נאמן,

שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

וליתני: מודה רבי יהושע באומר לחבירו: שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך?

משום דקא בעי למיתני סיפא:

אם יש עדים שהיא שלו, והוא אומר: "לקחתיה ממנו" אינו נאמן.

היכי דמי?

אי דאכלה שני חזקה - אמאי לא מהימן!

ואי דלא אכלה שני חזקה - פשיטא דלא מהימן!

אי הכי,

גבי אביו נמי,

אי דאכלה שני חזקה - אמאי לא מהימן!

ואי דלא אכלה שני חזקה - פשיטא דלא מהימן!

בשלמא גבי אביו משכחת לה, כגון שאכלה שנים בחיי האב, ואחת בחיי בנו, וכדבר הונא.

דאמר רב הונא:

אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל.

ורב הונא, מתניתין אתא לאשמועינן?

איבעית אימא:

רב הונא דיוקא דמתניתין קאמר.

ואיבעית אימא:

אפילו הגדיל קא משמע לן.

וליתנייה בדידיה,

ולוקמה כגון שאכלה שנים בפניו ואחת שלא בפניו, ופגון שפברח!

"ברח" - מחמת מאי?

אי דברח מחמת נפשות - פשיטא דלא מהימן דלא מצי מחי,

ואי דברח מחמת ממון - איבעי ליה למחויי,

דקימא לן: מחאה שלא בפניו - הויא מחאה.

דתנן:

"שלש ארצות לחזקה: יהודה,

ועבר הירדן,

והגליל.

היה ביהודה והחזיק בגליל,

בגליל והחזיק ביהודה - אינה חזקה עד שיהא עמו במדינה" (בבא בתרא לח.).

והוינן בה: מאי קסבר?

אי קסבר: מחאה שלא בפניו הויא מחאה - אפילו ביהודה וגליל נמי!

ואי קסבר: מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה - אפילו יהודה ויהודה נמי לא!

אמר רבי אבא בר ממל:

לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה,

ומתניתין - בשעת חירום שנו.

ומאי שנא יהודה וגליל דנקט?

יחא

סַתָּם יְהוּדָה וְגַלְיָל - כְּשַׁעַת חִירוֹם דָּמוּ.

רַח"י

וּלִיתַנִּי מִנֶּה לִוִּיתִי מִמֶּךָ. מַלְתִּיה דְּרַי יְהוֹשֻׁעַ דַּאֲשְׁמוּעִין דְּמוֹדָה הִכָּא דְּאִין שׁוּר שְׁחוּט לִפְנֵיךְ מֵאִי שְׁנָא דַּאֲשְׁמַעִין בְּקִרְקַע וְאִיצְטְרִיךְ לִמְתַּנִּיָּה בִּאֲבִיו מִשּׁוּם סִיפָא לְנִקּוּט מַלְתִּיה בְּמַטְלָטְלִין וְלִישְׁמַעִין בְּדִידָה גּוֹפִיָּה:

נֶאֱמַן. מִדְּאֻרִּיתָא בְּלֹא שְׁבוּעָה: וְנִיתַנִּי מוֹדָה רַ' יְהוֹשֻׁעַ כּו' וְהֶאֱכַלְתִּיו פְּרִס. פְּרַעְתִּיו חֲצִיו שְׁהוּא נֶאֱמַן בְּלֹא שְׁבוּעָה הוּאִיל וְאִין שׁוּר שְׁחוּט לִפְנֵי דַּאֲשְׁמוּעִין רַבּוּתָא דַּאֲעִיג דְּמוֹדָה בְּמִקְצַת פְּטוּר הוּאִיל וְאִינוּ תוֹבַעוּ:

אֲלִיבָא דְּמֶאן. תְּנֵאִי פְּלִיגִי בְּהָא מִלְתָּא בְּשְׁבוּעוֹת (דף מב.) וְאִי אִמַּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִכִּי לֹא כַּחַד מְנִיחוּ הוּא דְּאִי כְּרַבֵּן הָא אִמַּרִי אֲפִי תוֹבַעוּ וְזֵה מוֹדָה בְּמִקְצַת מְשִׁיב אֲבִידָה הוּא דְּתַנֵּן בְּשְׁבוּעוֹת מִנֶּה לֹאבָא בִידֶךָ אִין לֶךְ בִּידִי אֵלֹא חֲמִשִּׁים דִּינָר פְּטוּר מִשּׁוּם שְׁהוּא כְּמִשְׁיב אֲבִידָה וְמֵאִי אַשְׁמַעִין רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאִין שׁוּר שְׁחוּט אֲפִי שׁוּר שְׁחוּט לִפְנֵי נְמִי נֶאֱמַן וְאִי אֲלִיבָא דְּרַ' אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב כִּי לֹא תִבַּע לִיה נְמִי הָאִמַּר שְׁבוּעָה בְּעִי:

וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר לִית לִיה מְשִׁיב אֲבִידָה פְּטוּר. מִן הַשְּׁבוּעָה בְּתַמְיָה הָא תִּקְנֵתָא דְּרַבֵּן הִיא בְּמִסִּי גִיטִין (דף מח:) הַמוּצָא מִצִּיאָה לֹא יִשְׁבַּע מִפְּנֵי תִּיקוּן הַעוֹלָם וְכִיוֹן דְּכִי אִינוּ תוֹבַעוּ נְמִי מַחֲיִיב לִיה שְׁבוּעָה הִרִי אִין לֶךְ מְשִׁיב אֲבִידָה גְּדוּלָּה מִזֵּה וְחִיִּיב: אִין נִשְׁבַּעִין עַל טַעֲנַת חֲרֵשׁ שׁוּטָה וְקָטָן. מִשְׁנָה הִיא בְּשְׁבוּעוֹת:

טַעֲנַת אַחֲרִים הוּא. וְמֵאִי פַעֲמִים דְּקָאִמַר וְמֵאִי טַעֲנַת עֲצָמוּ:

אֵלֹא הִכָּא בְּדִרְבָּה קָא מִיפְּלִגִי. אֵלֹא לְעוֹלָם בְּטוּעֵנוּ קָטָן וְדִקְשִׁיא לֶךְ אִין נִשְׁבַּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן הִנִּי מִלִּי בְּשְׁטוּעֵנוּ קָטָן אִנִּי נִתְתִּיו לֶךְ וְקָרָא כְּתִיב כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְלֹא קָטָן וְמַהֲכָא יִלְיָף לֵה בְּשְׁבוּעוֹת אֲבָל הִכָּא שְׁבָא בְּטַעֲנַת אֲבִיו אֵית לִיה לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב נִשְׁבַּעִין וְרַבֵּן פְּלִיגִי עֲלִיה אֲפִילוּ בְּטוּעֵנוּ גְּדוּל וְקָרוּ לִיה מְשִׁיב אֲבִידָה וּבְדִרְבָּה קָא מִיפְּלִגִי:

וּלִיתַנִּי: מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאִמַּר לְחִבְרִי: "מִנֶּה לִוִּיתִי מִמֶּךָ וּפְרַעְתִּיו לֶךְ" שְׁהוּא נֶאֱמַן!

מִשּׁוּם דְּקָא בְּעִי לְמִיתַנִּי סִיפָא: אִם יֵשׁ עֲדִים שְׁהוּא לִוָּה מִמֶּנּוּ וְהוּא אֹמַר: "פְּרַעְתִּיו" - אִינוּ נֶאֱמַן, וְהָא קִיָּמָא לָן: הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ בְּעֲדִים - אִינוּ צְרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים.

וּלִיתַנִּי: מוֹדָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאִמַּר לְחִבְרִי: "מִנֶּה לְאֲבִיךָ בִּידִי וְהֶאֱכַלְתִּיו פְּרִס" שְׁהוּא נֶאֱמַן?

אֲלִיבָא דְּמֶאן?

אִי אֲלִיבָא דְּרַבֵּן - הָא אִמַּרִי מְשִׁיב אֲבִידָה הִנִּי! אִי אֲלִיבָא דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב - הָא אִמַּר שְׁבוּעָה בְּעִי!

דְּתַנֵּא:

"רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמַר:

פְּעָמִים שְׂאָדָם נִשְׁבַּע עַל טַעֲנַת עֲצָמוּ.

בִּיצֵד?

"מִנֶּה לְאֲבִיךָ בִּידִי וְהֶאֱכַלְתִּיו פְּרִס" - הִרִי זֶה נִשְׁבַּע,

וְזֵהוּ שֶׁנִּשְׁבַּע עַל טַעֲנַת עֲצָמוּ.

וְחֲכָמִים אֹמְרִים:

אִינוּ אֵלֹא כְּמִשְׁיב אֲבִידָה, וּפְטוּר."

וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב לִית לִיה "מְשִׁיב אֲבִידָה פְּטוּר"?!

אִמַּר רַב:

בְּטוּעֵנוּ קָטָן.

וְהָאִמַר מַר:

"אִין נִשְׁבַּעִין עַל טַעֲנַת חֲרֵשׁ,

שׁוּטָה,

וְקָטָן" (שְׁבוּעוֹת לח:)?!

מֵאִי "קָטָן"? גְּדוּל,

וְאִמַּרִי קָרִי לִיה "קָטָן"?

לְגַבִּי מִלִּי דְּאֲבִיו - קָטָן הוּא.

אִי הִכִּי,

טַעֲנַת עֲצָמוּ?! טַעֲנַת אַחֲרִים הִיא!

טַעֲנַת אַחֲרִים, וְהוֹדָאָת עֲצָמוּ.

כּוֹלְהִי טַעֲנָתָא: טַעֲנַת אַחֲרִים, וְהוֹדָאָת עֲצָמוּ נִינְהוּ!

אֵלֹא הִכָּא בְּדִרְבָּה קְמִיפְּלִגִי.

דְּאִמַר רַבָּה:

מִפְּנֵי מַה אִמַּרְה תּוֹרָה מוֹדָה מִקְצַת הַטַּעֲנָה יִשְׁבַּע?

חֻזְקָה אִין אָדָם מַעֲזִי פְּנִיו בְּפָנֵי בַּעַל חוּבּוֹ,

וְהֵאִי בְּכוּלָּהּ בְּעִי דְּלִכְפָּרִיָּה,

וְהֵאִי דִּלָּא כְּפָר לִיה - מִשּׁוּם דְּאִין אָדָם מַעֲזִי פְּנִיו הוּא,

וּבְכוּלָּהּ בְּעִי דְּלוּדִי לִיה,

וְהֵאִי דִּלָּא אוֹדִי לִיה - כִּי הִיכִי דְּלִישְׁתַּמִּיט לִיה,

וְסִבֵּר: עַד דְּהָוָה לִי זִוְיָ וּפְרַעְנָא לִיה.

וְרַחֲמֵנָא אִמַר: רַמִּי שְׁבוּעָה עֲלִיה כִּי הִיכִי דְּלוּדִי לִיה בְּכוּלָּיָה.

יחב

רש"י

לא שנא בו ולא שנא בבנו.
 ואפילו הוא קטן:
 אינו מעיז. ולהכי קרי ליה טענת
 עצמו משום דטענת קטן בעלמא
 לית בה מששא:
 אבל בבנו מעיז. ואפילו הוא
 גדול:

רבי אליעזר בן יעקב סבר: לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז,
 והלכך לאו משיב אבידה הוי.
 ורבנן סברי: בו - הוא דאינו מעיז,
 אבל בבנו - מעיז,
 ומדלא העיז - משיב אבידה הוי.

11. ית, ב

רס"י

מתני'
העדים שאמרו כו'. שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר:
פסולי עדות היינו. קרובים או משחקים בקוביא:

הרי אלו נאמנים. כיון דאין כתב ידם ניכר אלא על פיהם הפה שאסר הוא הפה שהתיר כי היכי דמהימנת להו אהא הימנינהו אהא:

יוצא ממקום אחר. חתומים בשטר אחר שהוחזק בב"ד וכתוב בו הנפק ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין של זה לשל זה אין כאן הפה שאסר ואין נאמנים לומר פסולים היינו:

גמ' לא שנו. דאם כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים:

אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון. דלאו כל כמיניהו לשוויי נפשייהו רשעים בעדות פיהם ולפסול את השטר דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה בדיני נפשות ובפסולי עדות להעשות רשע ופסול על פיו ואלו פוסלים עצמן באומרם חתמנו שקר בשביל אונס ממון ורישא טעמא משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר:

מחמת נפשות. שאמר בעל השטר הזה להרגנו ואדם חזק הוא:

כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. דגבי עדות חדא הגדה כתיבא אם לא יגיד וגו' (ויקרא ה) והכא נמי כיון דחתימי בשטרא היינו הגדה דידהו והיכי מהימני תו למיעקר הואיל וכתב ידן יוצא ממקום אחר בשלמא רישא כשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר ועלייהו סמכין כולה חדא הגדה היא דהא באותו דבור [בכדי] שאילת שלום קאמרי אבל אנוסים היינו אבל הכא לאו אפומייהו סמכין:
הני מילי על פה. כגון המעיד בב"ד ולאחר כדי דבור בא לשנות בו:

אבל בשטר לא. דהגדה כתיב:
לא שנו. דאמרינן הפה שאסר כו':

אלא דאמרי מחמת נפשות. נאנסנו דלא משוו נפשייהו רשעים וכיון דעלייהו סמכין הא בתוך כדי דבור עקרוה לשהדותייהו והפה שאסר התיר:
אין אדם משים עצמו רשע. אינו נאמן לפסול את עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות:

מתניתין

העדים שאמרו: "כתב ידינו הוא זה, אבל אנוסים היינו, קטנים היינו,"
 "

פסולי עדות היינו" - הרי אלו נאמנים.

ואם יש עדים שהוא כתב ידם,

או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר - אינו נאמן.

גמרא

אמר רמי בר חמא:

לא שנו אלא שאמרו: "אנוסים היינו מחמת ממון".

אבל: "אנוסים היינו מחמת נפשות" - הרי אלו נאמנים.

אמר ליה רבא:

פל כמיניה?

כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד!

וכי תימא: הני מילי על פה,

אבל בשטר - לא,

והא אמר ריש לקיש: עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין!

אלא,

כי אתמר ארישא אתמר:

הרי אלו נאמנים,

אמר רמי בר חמא:

לא שנו אלא שאמרו: "אנוסין היינו מחמת נפשות",

אבל אמרו: "אנוסין היינו מחמת ממון" - אין נאמנים.

מאי טעמא?

אין אדם משים עצמו רשע.

12. יח, ב – יט, א

רפ"י

אין נאמנים לפוסלו. ארישא דמתניתין פליג העדים שאמרו כתב ידינו הוא אבל אנוסים היינו כו'.

הפה שהתיר. וכיון דמחמת נפשות קאמרי נאנסנו לא משוו נפשיהו רשעים ופסולי עדות דקאמרי היינו טעמא דלאו בעדותן משוו נפשיהו רשעים אלא דאמרי קרובים או עבדים היינו ועכשיו אנו משוחררים:

בשלמא פסולי עדות. או קטנים כיון דמודים הם שהשטר כדין נכתב שההלואה או המקח אמת אבל אנחנו לא היינו ראויים והויא לה כמלוה על פה או אי מכירה היא לא נקנה הקרקע בשטר זה אמר ר"מ דלא מהימני דא"כ מלוה לא שדי זוזי בכדי וכי מחתים עדים על שטרו מידק דייק שיהו כשרים:

אלא אנוסים מ"ט לא. נימא הפה שאסר הוא שהתיר:

אא"כ נעשה בגדול. כל מעשה השטר בגדולים הלוקח והמוכר וגבי עדים נמי אמרי' חזקה אין הלוקח מחתים בו קטנים:

יהרגו ואל יחתמו שקר. הלכך כי אמרי נמי אנוסים היינו מחמת נפשות משוו נפשיהו רשעים:

מודה בשטר שכתבו. לוח שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נחתמו העדים:

אין המלוה צריך לקיימו. בעדים החתומים בו שאין הלוח שוב נאמן לומר פרעתיו ולא אמרינן בהאי הפה שאסר הוא שהתיר דמכיון שאמר כשר היה הרי הוחזק השטר וכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא ור"מ נמי דאמר אין נאמנים לפוסלו במודה לוח שכתבו קאמר וקסבר לא צריכין תו לעדים ולאו אפומייהו מיקיים שטרא:

תנו רבנן:

"אין נאמנים לפוסלו, דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים: נאמנים".

בשלמא לרבנן - כי טעמייהו: שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אלא לרבי מאיר - מאי טעמא?

בשלמא: פסולי עדות - מלוה גופיה מעיקרא מידק דייק ומחתם. קטנים נמי - כדרכי שמעון בן לקיש.

דאמר ריש לקיש:

חזקה אין העדים חותמין על השטר, אלא אם כן נעשה בגדול.

אלא אנוסין - מאי טעמא?

יט, א

אמר רב חסדא:

קסבר רבי מאיר: עדים שאמרו להם "חתמו שקר ואל תהרגו" - יהרגו ואל יחתמו שקר.

אמר ליה רבא:

השתא אילו אתו לקמן לאמלכי,

אמרינן להו: זילו חתומו ולא תתקטלון,

דאמר מר: "אין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא: עבודה זרה,

וגלוי עריות,

ושפיכות דמים בלבד,

השתא דחתמו, אמרינן להו: אמאי חתמיתו?!

אלא טעמא דרבי מאיר כדרב הונא אמר רב.

דאמר רב הונא אמר רב:

מודה בשטר שכתבו - אין צריך לקיימו.

13. יט, א

רס"י

גנבא. מתגנב אתה לומר דבריד
בלשון שלא נחלקו בו היחיד
והמרובים כדי שלא יבטלו את
דבריד דאמרת כיחידאה:
אי סבירא לך כר"מ אימא הלכה
כר"מ. ולא תנקוט לה כמילתא
באנפי נפשה:
ומר היכי סבירא ליה. במודה
בשטר שכתבו:
כי אתו לקמן. מלוין מביאין
שטרות:
קיימו שטרייכו. כך אני רגיל
לומר למלויים המביאים
שטרותיהם לפני ואין עדיהם
עמהם אני אומר להם לכו ובקשו
עדיכם וקיימוהו דאי לאו הכי
אע"ג דמודה לוח שכתבו מצי
למימר פרעתיו:

גופא:

"אמר רב הונא אמר רב:

מודה בשטר שכתבו - אין צריך לקיימו".

אמר ליה רב נחמן:

גנובא, גנובי למה לך?

אי סבירא לך כרבבי מאיר - אימא הלכה כרבבי מאיר!

אמר ליה:

ומר, היכי סבירא?

אמר ליה:

כי אתו לקמן לדינא,

אמרין להו: "וילו קיימו שטרייכו וחותו לדינא".

14. יט, א-ב

רפ"י

שטר אמנה. לא לזה כלום אלא כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך ללות לזה והאמינו שלא יתבענו אא"כ מלוהו:

כל כמיניה. והלא עדים חתומים בו פשיטא דיתקיים בחותמיו:

כדרב הונא. ואשמעין רב יהודה נמי הכי דלוה שאמר כתבתיו ומסרתיו לו אבל שטר אמנה הוא אין צריך המלוה לחזור ולהביא להעיד על החתימה דאין נאמן לזה לפוסלו דלא עבד איניש דכתב ומסר בלא הלואה:

שחב לאחרים. בהודאה זו שהוא מודה שהוא שטר אמנה חב ומפסיד את אחרים הנושים בו ואין לו מה להגבותם והיו רוצים לגבות חוב זה:

ונתן לאשר אשם לו. ולא כתב לאשר הלוחו אלא לאשר האשם שלו ואשם הוא קרן כדאמר' בהגוזל (ב"ק דף קי.) למי שהקרן שלו:

ואמר רב ששת גרסי': אעולה לא חתמי. וכי אמרי חתמנו אין נאמנים להרשיע את עצמן:

אמר רב יהודה אמר רב: האומר: "שטר אמנה הוא זה" - אינו נאמן.

דקאמר מאן?
אילימא דקאמר לזה - פשיטא! כל כמיניה?
ואלא דקאמר מלוה - תבוא עליו ברכה!

אלא דקאמרי עדים,
אי כתב ידם יוצא ממקום אחר - פשיטא דלא מהימני,
ואי דאין כתב ידם יוצא ממקום אחר - אמאי לא מהימני?

(סימן בא"ש)

אמר רבא:
לעולם דקאמר לזה,
וכדרב הונא.
דאמר רב הונא אמר רב:
מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו.

אבי אמר:
לעולם דאמר מלוה,
וכגון שחב לאחרים.
וכדרבי נתן.

דתניא:
"רבי נתן אומר:

מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה?
תלמוד לומר: "ונתן לאשר אשם לו"³ (במדבר ה, ז)."

רב אשי אמר:
לעולם דקאמרי עדים,
ודאין כתב ידם יוצא ממקום אחר.
ודקאמרת אמאי לא מהימני? כדרב כהנא.

דאמר רב כהנא:
אסור לו לאדם שיששה שטר אמנה בתוך ביתו,
משום שנאמר: "ואל תשכן באהלך עולה"⁴ (איוב יא, יד).

ואמר רב ששת בריה דרב אידי:
שמע מינה מדרב כהנא: עדים שאמרו: "אמנה היו דברינו" - אין נאמנין.
ומאי טעמא?
כיון דעולה הוא - אעולה לא חתמי.

יט,ב

³ והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו
⁴ אם אנו בדרך הרחיקהו ואל תשכן באהלך עולה

15. יט, ב

רפ"י

על פשיטי דספרא. שעל הלוח
ליתן שכר הסופר ופעמים שאין
לו ונותנו המלוה וחוזר וגובהו
ממנו בשעת פרעון ומעכב השטר
עליו:

ספר שאינו מוגה. תורה נביאים
וכתובים:
מוגה. מן טעיות שבו:

אמר רבי יהושע בן לוי:

אסור לו לאדם שישנה שטר פרוע בתוך ביתו,
משום שנתאמר: "אל תשכן באהליך עולה" (איוב יא, יד).

במערכא משמיה דרב אמרי:

"אם און בידך הרחיקהו" (איוב יא, יד) – זה שטר אמנה,
ושטר פסים.

"ואל תשכן באהליך עולה" (איוב יא, יד) – זה שטר פרוע.

מאן דאמר שטר פרוע – כל שכן שטר אמנה,

ומאן דאמר שטר אמנה – אבל שטר פרוע לא,

דזמנין דמשהי ליה אפשיטי דספרא.

אתמר:

ספר שאינו מוגה:

אמר רבי אמי:

עד שלשים יום – מותר לשהותו,

מכאן ואילך – אסור לשהותו,

משום שנתאמר: "אל תשכן באהליך עולה" (איוב יא, יד).

16. יט, ב

רפ"י

עדים. החתומים בשטר ואמרו אמנה היו דברינו לא הלוחו כלום אלא כתבנו לו לכשיצטרך ילוה לו וזה שיעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה אפילו לאחר זמן דלאו מוקדם ליהוי לטרופי שלא כדין:

מודעא היו דברינו. אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אונסו והכרנו בו:

אין נאמנין. דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא:

מודעא. ניתן לעדים לכתוב את השטר כדי להציל האנוס מאונסו אמנה לא ניתן להכתב דעולה הואי וכי אמרו חתמנו משוי לנפשיהו רשעים ואין אדם נאמן לשום עצמו רשע:

אמר רב נחמן:

עדים שאמרו: "אמנה היו דברינו" - אין נאמנין.
"מודעא היו דברינו" - אין נאמנין.

מר בר רב אשי אמר:

"אמנה היו דברינו" - אין נאמנין.
"מודעא היו דברינו" - נאמנין.

מאי טעמא?

האי - ניתן ליכתב,

והאי - לא ניתן ליכתב.

17. יט, ב

רפ"י

תנאי היו דברינו. על תנאי מכרה לו שיעשה לו כך וכך ולא ראינו שקיים לו תנאו וזה אומר לא קיים לי ואינו מכר:
מודעא ואמנה. טעמא מאי קאמר מר אין נאמנין:
דקא עקרי ליה לשטרא. בעדותן זה ולא אתי על פה ומרע לשטרא הכא נמי כו':
או דלמא. הא לא עקרתא דשטרא הוא דמודים הם שהשטר אמת אלא שתנאי היה ביניהם וזו עדות אחרת היא ושטרא ממילא מיעקר לאחר זמן ביום שלא קיים תנאו בזמנו:
כי אתו לקמן. לקוחות שעדיהם מעידים שתנאי היו דבריהם:
אמרי' להו זילו קיימו תנאייכו. לבעלים:
וחותו לדינא. אם יעכב שוב הקרקע:

בָּעָא מִיְנִיהּ רַבָּא מִרְבּ נַחֲמִין:
"תנאי היו דברינו" – מהו?

מודעא ואמנה היינו טעמא – דקא עקרי ליה לשטרא,
והאי נמי – קא עקר לשטרא,
או דלמא:
תנאי מילתא אחרייתי היא?

אמר ליה:
כי אתו לקמן לדינא,
אמרינן להו: "זילו קיימו תנאייכו וחותו לדינא".

18. יט, ב

רפ"י

תרווייהו בשטרא מעליא קא מסהדי. שניהם מעידים שהשטר אמת וכמות שהוא כתוב בלא תנאי חתמוהו:

והאי דקאמר תנאי חד הוא. ואינו נאמן לעקור שטר ששניהם חתומים בו:

אי הכי אפילו תרווייהו נמי אלא אמרינן כו'. אי הכי דכיון שהעיד על כתב ידו עשית לזה אחד ממקיימי השטר כמות שהוא כתוב בלא תנאי והוי להו עדיו שנים ועדות אחרונה דברי אחד במקום שנים:

אפי' תרווייהו נמי. אמרי תנאי היו דברינו לא ליתחימנו דכיון שהעידו על כתב ידן קיימו השטר כמות שהוא כתוב וכי אמרי תנאי היו דברינו הוו להו מגידים וחוזרים ומגידים ואמאי אמר רב נחמן קיימו תנאייכו כו':

אלא. על כרחך לאו חתימה מקויימת הוא דכיון דתוך כדי דבור מסקי דבוריהו ואמרי אבל תנאי היה ביניהן אמרינן הני למיעקר סהדותיהו שאמרו כתב ידינו הוא קאתו ולומר לא חתמנו אלא ע"מ שיקיים את התנאי וכיון דתנאי מלתא אחריית היא שאינה עוקרתו אלא לאחר זמן לא דמיא למודעא ואמנה ומהימני דעדות בפני עצמה היא:

האי נמי. כי סיים ואמר תנאי הוה עקר לחתימת ידיה לומר לא חתמתי אלא על מנת כן וכיון דאית לן דמלתא אחריית היא ושטרא ממילא מיעקר אישתכח דאין בשטר חתום אלא ע"א:

עד אומר: "תנאי",
ועד אומר: "אינו תנאי".

אמר רב פפא:

תרווייהו בשטרא מעליא קא מסהדי,
והאי דקאמר: "תנאי" - הוה ליה חד,
ואין דבריו של אחד במקום שנים.

מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע:

אי הכי,

אפילו תרווייהו נמי!

אלא, אמרינן: הני - למיעקר סהדותיהו קאתו,
האי נמי - למיעקר סהדותיה קאתי.

והלכתא:

כרב הונא בריה דרב יהושע.

19. יט, ב

רס"י

שקרא עליו ערער. שרצה הנתבע
לפוסלו:

ומגבינן ביה. בתמיה:

תרי ותרי נינהו. עדי השטר ב'
ואלו ב' מעידים עליהם
שפסולים היו באותה שעה:

וכשם שאין מזימין העדים אלא
בפניהם. שהרי הם באין לחייבן
כדי לעונשן או נפש או ממון
והתורה אמרה והועד בבעליו
יבא בעל השור ויעמוד על שורו
(ב"ק דף קיב:):

כך אין מכחישין. אפילו לבטל
עדותן:

לא הוּו משגיחין בהו. בעדי
השטר לגבות על פיהם:

השתא. דאיכא למימר אילו הוּו
קמן הוּו מודו להני אמרת
מהימני:

ואוקי ממונא בחזקת מריה.
בחזקת הלוח ואם קרקע היא
תעמוד בחזקת המוכר ודקתני
בבריי אין נאמנים לא דליהוי
שטרא מעליא למיגבי ביה אלא
דלא קרעינן ליה ואי תפיס מידי
והדר אתי האי ותבע מיניה לא
מפקינן מיניה דאמרינן אוקי
תרי לבהדי תרי וממונא בחזקת
היכא דקאי:

זבין נכסיה. מכר קרקעותיו:

חלים. בריא:

ולא אמרן. דאוקי נכסי בחזקת
בר שטיא:

אלא דאית ליה. בנכסים הללו
חזקה דאבהתא שהיו של אבותיו
דחזקה מעלייתא היא:

אבל לית ליה בהו חזקה
דאבהתא. אלא חזקה דנפשיה
שקטאן הוא והוחזקו בידו
כקנייתו כך מכירתו ואין חזקתו
חזקה לבטל מכירתו:

נהי דהזמה לא הויא. לעונשם
לא נפש ולא ממון הכחשה הויא
לבטל עדותן:

תנו רבנן:

"שנים חתומין על השטר ומתו,

ובאו שנים מן השוק,

ואמרו: ידענו שנכתב ידם הוא - אבל אנוסים היו,

קטנים היו,

פסולי עדות היו - הרי אלו נאמנים.

ואם יש עדים שנכתב ידם הוא זה,

או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר,

משטר שקרא עליו ערער,

והוחזק בבית דין - אין אלו נאמנים".

ומגבינן ביה כבשטרא מעליא??

ואמאי? תרי ותרי נינהו!

אמר רב ששת:

זאת אומרת: הכחשה - תחלת הזמה היא,

וכשם שאין מזימין את העדים אלא בפניהם,

כך אין מכחישין את העדים אלא בפניהם.

כא

אמר ליה רב נחמן:

אילו הוּו קמן ומכחישין להו - הנה הכחשה,

ולא הנה משגיחין בהו דהוי לה עדות מוכחשת,

השתא דליתנהו דאילו הוּו לקמן, דלמא הוּו מודו להו מהימני?!

אלא אמר רב נחמן:

אוקי תרי להדי תרי,

ואוקי ממונא בחזקת מריה מידי דהוה אנכסי דבר שטיא.

דבר שטיא זבין נכסי,

אתו בי תרי, אמרי: כשהוא שוטה זבין.

ואתו בי תרי, ואמרי: כשהוא חלים זבין.

אמר רב אשי:

אוקי תרי להדי תרי,

ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא.

ולא אמרן אלא דאית ליה חזקה דאבהתיה,

אבל לית ליה חזקה דאבהתיה - אמרינן: כשהוא שוטה זבין,

וכשהוא שוטה זבין.

אמר רבי אבהו:

אין מזימין את העדים - אלא בפניהן,

ומכחישין את העדים - שלא בפניהן.

והזמה - שלא בפניהן,

נהי דהזמה - לא הוי,

הכחשה - מיהא הויא.

20. כ, א

רפ"י

אין מקיימין את השטר. מתוך שטר אחר:
א"כ קרא ערער. על אותו שטר האחר והוחזק בב"ד על ידי עדיו דאי לא קרא עליו ערער חיישינן דלמא ההוא גופיה מזוייף הוא: משתי שדות. מעדים האלה אם חתומים על שני שטרות אחרים שהן מכר שתי שדות ואכלום הלכותות ע"י שטרות הללו שלש שנים מקיימין שטר שלישי מהן אם החתימות דומות: בשופי. בלא ערער:
וביוצא מתחת ידי אחר. שהשטרות הללו שמקיימין את השלישי מהם יוצא מתחת ידי אחר ולא מתחת ידיו של זה המוציא את השלישי: זיופי זייף. הסתכל בכתב של אותן שטרות וכוון וחתם הוא עצמו את השלישי דוגמת אותה חתימה: מכוין. מצמצם כתב בכתב הואיל ואינו לפניו:

אמר מר:

"אם יש עדים שכתב ידם הוא זה, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר, משטר שקרא עליו ערער, והוחזק בבית דין - אין נאמניו".

קרא עליו ערער - אין, לא קרא עליו ערער - לא.

מסייע ליה לרבי אסי,

דאמר רבי אסי:

אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בבית דין.

אמרי נהרדעי:

אין מקיימין את השטר אלא משתי כתובות,

או משתי שדות, והוא שאכלום בעליהן שלש שנים ובשופי.

אמר רב שימי בר אשי:

וביוצא מתחת יד אחר,

אבל מיד עצמו - לא.

מאי שנא מתחת יד עצמו - לא,

דלמא זיופי מזיף,

מתחת ידי אחר, נמי, דלמא אזל וחוץ אתא וזיף!

כולי האי לא מצי מכיין.

21. כ, א-ב

רס"י

כותב אדם. אם עשאוהו עד בדבר וירא לשוכחו כותבו על חתיכת קלף ומצינעה:
ומעיד. ע"פ אותו כתב אפי' לאחר כמה שנים:
שזכרה מעצמו. בלא ראיית השטר נזכר קצת מעדותו מאליו:
אע"פ שאין זכרה מעצמו. אלא לאחר שרואה בשטר נתן בלבו ונזכר שלא נשתכח ממנו כל כך שכשמוזכרים לו נזכר אבל אינו נזכר לגמרי לא דרחמנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם:
עצמו מאי. אם בעל דין עצמו מזכירו עד שנזכר מאי:
ואי צורבא מרבנן הוא. העד:
אפי' לעצמו. של בעל דין דצורבא דרבנן אי לאו דכי רמי אנפשיה מדכר שפיר לא הוה סמיך אספיקא למיקם ואסהודי:
מחסם. מגמגם תמה על רב אשי שהעיד בדבר:

תנו רבנן:

"כותב אדם עדותו על השטר, ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים".

אמר רב הונא:

והוא שזכרה מעצמו.

רבי יוחנן אמר:

אף על פי שאין זכרה מעצמו.

אמר רבה:

שמע מינה מדרבי יוחנן:

הני בי תרי דידיעי סהדותא, ומנשי חד מניהו - מדכר חד לחבריה.

איבעיא להו:

עצמו - מאי?

רב חביבא אמר:

אפילו עצמו.

מר בריה דרב אשי אמר:

עצמו - לא.

והלכתא: עצמו - לא,

ואי צורבא מרבנן הוא - אפילו עצמו.

כב

כי הא דרב אשי הוה ידיע ליה בסהדותא לרב כהנא.

אמר ליה: מי דכיר מר האי סהדותא?

אמר ליה: לא.

ולאו הכי והכי הוה??

אמר ליה: לא ידענא.

לסוף אידכר רב אשי, אסהיד ליה.

חזייה לרב כהנא דהוה מחסם,

אמר ליה: מי סברת: עלך קא סמיכנא?!

אנא הוא דרמאי אנפשי ואדכרי.

22. כ, ב

כ"י

התלוליות. תילי קרקע ודרך בני אדם לקבור בתל משום דאין בני אדם מטין מן הדרך לעבור עליו ועיר ודרך לקמן מפרש להו:

אחד חדשות. שאין זמן רחוק שלא היה כאן תל דאיכא למימר כיון דחדשה היא אם איתא שנקבר שם מת מדכר דכיר ליה אפי"ה טמאות מספק דכיון דסמוכה לעיר איכא למימר אשה יחידה הלכה וקברה שם נפל שלה:

הרחוקות. דאין אשה יחידה הולכת שם:

חדשות טהורות. דאם איתא דנקבר ביה הווי ידעי ליה:

ישנות טמאות. שכבר נשתכח הדבר מן היודעים:

ואיזו היא קרובה. לעיר שאנו אומרים עליה שאף החדשה טמאה חמשים אמה:

ואיזו היא ישנה. שאנו אומרים עליה שאפי"ה היא רחוקה טמאה ששים שנה:

שאין קרובה הימנה. אבל אם יש קרובה הימנה אפי"ה היא בתוך חמשים אמה הווי כרחוקה וחדשה טהורה דאם איתא דהלכה אשה יחידה לקבור לא שבקה קרובה הימנה ואזלא לגבי דהך:

שאין אדם זוכרה. שאין אדם אומר זכור אני שלא היה כאן תל ובימי נעשה תל זה כאן:

עילה מצאו. עלילה בעלמא מצאו חכמים והחזיקו בה לתלות עליה ולטהר את ארץ ישראל במסכת נזיר בפרק בתרא אלמא מספיקא לא מחזקינן טומאה בקרקעה של ארץ ישראל:

וטיהרו את א"י. גרסי' ולא גרסינן כל:

דמתרמי בין השמשות. של ערב השבת ואין שהות לילך עד בית הקברות:

ומוכי שחין. שאבריהן נופלין או שחותכין אותן ואבר מן החי מטמא כאבר מן המת כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט.):

ש"מ. מדקתני לעיל איזו היא ישנה ששים שנה וטעמא משום דלא דכירי לה הוא האי סהדות' כו':

אבל הכא. שעשאוהו עד בדבר אפילו טובא נמי סמכינן אסהדותיה אי מסהיד:

תנן התם:

"התלוליות: הקרובות בין לעיר,

ובין לדרך: אחד חדשות,

ואחד ישנות - טמאות.

הרחוקות: חדשות - טהורות,

ישנות - טמאות.

איזוהי "קרובה"?

חמשים אמה.

ואיזו היא "ישנה"?

ששים שנה,

דברי דבי מאיר.

רבי יהודה אומר:

"קרובה" - שאין קרובה הימנה,

"ישנה" - שאין אדם זוכרה" (אהלות טז, ב).

מאי "עיר"?

ומאי "דרך"?

אילימא: "עיר" - עיר ממש,

"דרך" - דרך ממש,

מספיקא מי מחזקינן טומאה?!

והאמר ריש לקיש: עילה מצאו וטהרו ארץ ישראל!

אמר רבי זירא:

"עיר" - עיר הסמוכה לבית הקברות,

ו"דרך" - דרך בית הקברות.

בשלמא "דרך בית הקברות" - דזמנין דמתרמי בין השמשות ומקרו קברו בתל,

אלא "עיר הסמוכה לבית הקברות" - כוליה לבית הקברות אזלי!

אמר רבי חנינא:

מתוך שהנשים - קוברות שם נפליהן,

ומוכי שחין - זרועותיהם.

עד "חמשים אמה" - אזלא איהי לחודה,

טפי - דברא איניש בהדה, ולבית הקברות אזלא.

הלכך, טומאה בארץ ישראל - לא מחזקינן.

אמר רב חסדא:

שמע מינה מרבי מאיר:

האי סהדותא: עד שיתין שנין - מידבר,

טפי - לא מידבר.

ולא היא,

התם - הוא דלא רמיא עליה,

אבל הקא, כיון דרמי עליה - אפילו טובא נמי.

23. כ, ב – כא, א

רס"י

מתני'

הרי אלו נאמנין. דאיכא תרי סהדי דמסהדי אכל כתב וכתב:
צריכים לצרף עמהן אחר. שיכיר כתב ידי שניהם דתרי סהדי בעינן אכל כתב וכתב וטעמא מפרש בגמרא:

גמ'

כשתמצוי לומר לדברי רבי. כשתעמוד לסוף דבריו קסבר על כתב ידן הן באין להעיד כשמקיימין השטר בב"ד לפיכך צריך שנים על כל כתב וכתב:
לדברי חכמים על מנה שבשטר הם מעידים. אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מיניהו לאסהודי אדחבריה:

מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידן. אנו נזקקין שיעידו:
או על מנה שבשטר. ומשום שמא על כתב ידן הן מעידין מצריך תרי לכל כתב וכתב ומיפטט מיהא לא פשיטא ליה:

ונפקא מינה. בין ספק לודאי לשנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו ואין זה כשר להעיד על כתב ידו ועל של חבירו ולצרף אחד עמו שיעיד על שתיהן דדלמא על מנה שבשטר הן מעידין וכי אומר זה כתב ידי נפיק פלגא דממונא אפומיה וזה שמעיד עמו על חתימתו לא מעלה ולא מוריד דאינו צריך לו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא אפומיה אשתכח דכולא ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה ואנן ע"פ שנים עדים בעינן חצי דבר על פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה הלכך ניבעי תרי דכיון דספיקא היא ניזיל הכא לחומרא והכא לחומרא היכא דשניהם קיימים אזלינן לחומרא ואמרין על כתב ידן הן מעידין ובעינן תרין על כל כתב וכתב והיכא דמית חד מנייהו בעינן תרין מן השוק שיעיד האחד על כתב יד המת ואחד מהן יעיד על כתב יד המת והחי דאי הוה פשיטא לן דעל כתב ידן מעידין הוי סגי בחד מן השוק שיעיד על שתי החתימות והחי יעיד גם הוא על שתיהם ולא נפיק כולא ממונא נכי ריבעא אפומא דחד דאיהו נמי צריך לאותו מן השוק שיעיד על חתימתו אבל השתא דמספקא לן דלמא על מנה שבשטר הן מעידין ועל כתב ידו הוא נאמן ואין צריך לצירוף ועוד אנו צריכים לו שיעיד על חותם המת נפקי תלתא ריבעי אפומיה אי ליכא תרין מן השוק שלא יהא זה צריך להעיד על המת קמ"ל דפשיטא ליה וסגי בחד מן השוק ושניהם יעידו על שתיהן:

בין לקולא. כי הכא דאילו לרבנן בעי שנים מן השוק שיעידו על של מת וזה לבדו יעיד על חתימתו:

נכי ריבעא חסר ריבעא:

צריך שנים. לדברי חכמים:

ואי ליכא שנים. שיכירו כתב המת:

אלא חד. וזה החי נמי מכירה מאי נייעביד:
לכתוב. זה שנשאר בחיים:

חתימת ידיה אחספא ונשדייה בבי דינא. ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימתו שבשטר:

ומחזקי. ההיא דשטרא מהך דאחספא דלא צריך לאסהודי אחתימת ידיה:

וכתב עליה מאי דבעי. למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לזה ממנו מנה וכותב כך אני פלוני החתום למטה לויתי מנה מפלוני:

מנכסים בני חורין. וממשעבדי לא דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים:

מהו דתימא. כי היכי דהלכה כרבי מחבירו ה"נ אפילו מחביריו:

מתניתין

זה אומר: "כתב ידי, וזה כתב ידו של חבירי,"
וזה אומר: "זה כתב ידי, וזה כתב ידו של חבירי" - הרי אלו נאמנין.

זה אומר: "זה כתב ידי,"

וזה אומר: "זה כתב ידי" - צריכין לצרף עמהם אחר, דברי רבי.

וחכמים אומרים:

אינם צריכין לצרף עמהן אחר, אלא נאמן אדם לומר: "זה כתב ידי".

גמרא

כא,

כשתמצוי לומר: לדברי רבי - ^על כתב ידן הם מעידים,
לדברי חכמים - על מנה שבשטר הם מעידים.

פשיטא!

מהו דתימא: לרבי ספוקי מספקא ליה, אי על כתב ידם הם מעידים,
או על מנה שבשטר הם מעידים,
ונפקא מינה: היכא דמית חד מנייהו - לבעי שנים מן השוק להעיד עליו,
דאם בן קנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא,
והכא לחומרא, והכא לחומרא,
קא משמע לן: דרבי מיפשיט פשיטא ליה, בין לקולא בין לחומרא.

דאמר רב יהודה אמר רב:
שנים החתומין על השטר ומת אחד מהן - צריכין שנים מן השוק להעיד עליו,
בזו - רבי לקולא,
ורבנן לחומרא.

ואי ליכא תרי אלא חד - מאי?

אמר אביי:

לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא,
ומחזקי ליה בי דינא⁵,
ולא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה,
ואזיל איהו והאי, ומסהדי אאידך.

ודוקא אחספא,

אבל אמגלתא - לא,

דלמא משפח לה איניש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי,
ותנן:

"הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו -**גובה מנכסים בני חורין"** (בבא בתרא קעה:).

אמר רב יהודה אמר שמואל:

הלכה בדברי חכמים.

פשיטא!

יחיד ורבים - הלכה כרבים!

מהו דתימא: הלכה כרבי מחבירו,

ואפילו מחביריו,

קא משמע לן.

⁵ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (והווי ליה)

רפ"י

דנפיק מבי דינא דמר שמואל.
שקיימוהו בבית דינו וכך נמצא
כתוב בהנפק שכתבו הדיינים בו:
מדאנתא רב ענן כו'. אלמא כרבי
ס"ל שצריך לומר זה כתב ידי
וזה כתב ידו של חברי:
שטרא דיתמי הוה. שהוצרך
לעיין בתקנתם:
וחש שמואל. שאם לא כתב בו
אלא פלוני העיד על כתב ידו
ופלוני על כתב ידו שמא
כשיוציאו היתומים שטר זה
בב"ד לגבות יהא אותו ב"ד טועה
לומר שהלכה כרבי ויאמרו שאין
זה קיום:
איכא דס"ל. בעלמא ולא
מחביריו ובהא אפי' מחביריו:

(סימן: נח נד חד)

אמר ליה רב חננא בר חייא לרב יהודה,
ואמרי לה רב הונא בר יהודה לרב יהודה,
ואמרי לה רב חייא בר יהודה לרב יהודה:
ומי אמר שמואל הכי?!

והא ההוא שטרא דנפיק מבי דינא דמר שמואל,
והוה פתיב ביה: "מדאנתא רב ענן בר חייא ואסהיד אחתימות ידיה ואדחד דעמיה,
ומנו? רב חנן בר רבה,
ומדאנתא רב חנן בר רבה ואסהיד אחתימות ידיה ואדחד דעמיה,
ומנו? רב ענן בר חייא,
אשרנוהי וקיימנוהי כדחזי!"

אמר ליה:
ההוא - שטרא דיתמי הוה,
וחש שמואל לבית דין טועין,
וסבר שמואל: דלמא איכא דסבירא ליה: הלכה כרבי מחבירו, ולא מחביריו,
ובקא - אפילו מחביריו,
סבר: אעביד רווחא, כי היכי דלא מפסדי יתמי.

24. כא, א-ב

רפ"י

עד ודיין. שטר שכתוב בו הנפק וחתמו הדיינים על הנפק שלו ולאחר זמן כשהוציאו המלוה לגבות ערער הלוה לומר מזוייף הוא ובא אחד מעדי השטר והעיד על כתב ידו ואחד מן הדיינים העיד על כתב ידו מצטרפין להכשירו:

מאי דקא מסהיד סהדא כו'. עדי השטר מעידין על מנה שבשטר כרבנן והדיינים מעידין בפנינו נתקיים: רב יהודה אחוה דרמי בר יחזקאל הוה:

איכלע רבנאי למיזבן שומשמי גרסי' ולא גרסי' דאיכלע ולא גרסינן לגבן ולא רמי אמרה דא' לומר כן שאמר רמי עדות זו על אמימר ורב אשי שהרי רב אשי כמה דורות היה אחריו דאמרינן בקדושין (דף עב.) יום שמת רב יהודה נולד רבא יום שמת רבא נולד רב אשי:

אבוה דאמך. רמי בר חמא:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
עד ודיין - מצטרפין.

אמר רמי בר חמא:
כמה מעליא הא שמעתא!

אמר רבא:
מאי 'מעלייתא'?
מאי דקא מסהיד סהדא - לא קא מסהיד דיינא,
ומאי דקא מסהיד דיינא - לא קא מסהיד סהדא!

אלא,
כי אתא רמי בר יחזקאל אמר:
לא תציתיהו להני כללי דכיל יבודה אחי משמיה דשמואל.

כא, ב. איכלע רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא למיזבן שומשמי, ואמר:
הכי אמר שמואל:
עד ודיין - מצטרפין.

אמר אמימר:
כמה מעליא הא שמעתא!

אמר ליה רב אשי לאמימר:
משום דקלסה אבוה דאמך, את נמי מקלסת לה?
כבר פרקה רבא!

25. כא, ב

רפ"י

שלשה שישבו. בב"ד:
לקיים השטר. ובלא העדאת
עדים שיעידו על כתב ידן לפי
שהדיינין עצמן מכירין אותה
השנים מכירין אותה ואחד אינו
מכיר:
עד שלא חתמו. השנים על
ההנפק:
מעידין. לפני השלישי שזהו כתב
ידן של חתומים:
וחותם. עמהם על מה שכותבין
אשרנוהי וקיימוהי לשטרא דנן
במותב תלתא דאשתמודענא
דחתימת ידא דסהדי היא:
משחתמו אין מעידין. דחתימה
קמייטא בשקרא הוה דלאו
תלתא הוו דידעי:
ומי כתבין. לאשרתא ידיה
בתמיה וכי קודם שנתקיים לפני
שלשתן יכתבו במותב תלתא
הוינא ואשתמודענא כו':
אשרתא. לשון חוזק שמחזקים
[את השטר] וכותבין אשרנוהי:
דנכתבא מקמי דניחו סהדי כו'.
עד שלא העידו העדים על כתב
ידם כתבו הדיינין במותב תלתא
הוינא ונפיק שטרא דנן קדמנא
ואסהידו פלוני ופלוני אחתימת
ידיהו ואשרנוהי וקיימוהי:
עד נעשה דין. שהרי השנים
העידו על החתימות:
צריכין להעיד בפני כל אחד
ואחד. שאם העידו בפני השנים
אין הגי' יכול לחתום דהא הכא
הוצרכו השנים להעיד בפני הגי':
דלמא לעולם צריכין. להעיד
שאין עדות אלא ע"י הגדת
עדות:
ושאני הכא דקא מקיימא הגדה.
בפני היחיד שאינו מכיר:
דלא מקיימא הגדה כלל. אי לא
הוו מסהדי באפיה:
ראוהו ג'. בעדות החדש קאי:
והן בית דין. מסנהדרין
המקדשין את החדש:
יעמדו השנים. להיות עדים
והתם פרכין לא תהא שמיעה
גדולה מראיה ומוקמינן לה
כשראוהו בלילה לפיכך אם לא
יעידו לבקר על מה יאמרו
מקודש:
שאין היחיד נאמן. לקדש החדש
ביחיד:
ליתבו בדוכתייהו. אחר שהעידו
בפניו:

אמר רב ספרא אמר רבי אבא אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב הונא,
ואמר לי ליה אמר רב הונא אמר רב:
שלשה שישבו לקיים את השטר,
שנים - מכירין חתימות ידי עדים,
ואחד - אינו מכיר: עד שלא חתמו - מעידין בפניו וחותם,
משחתמו - אין מעידין בפניו וחותם.

ומי כתבין?!

והאמר רב פפי משמיה דרבא:

האי אשרתא דדייני דניכתב מקמיה דניחו סהדי אחתימת ידיהו - פסולה,
דמתחזי כשקרא,

הכא נמי - מתחזי כשקרא!

אלא אימא: עד שלא כתבו - מעידין בפניו וחותם,
משכתבו - אין מעידין בפניו וחותם.

שמע מינה תלת:

שמע מינה: עד נעשה דין,

ושמע מינה: דיינין המכירין חתימות ידי עדים - אינן צריכין להעיד בפניהם,
ושמע מינה: דיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים - צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד.

מתקיף לה רב אשי:

בשילמא "עד נעשה דין" - שמעינן מינה,

אלא "דיינין המכירין חתימות ידי עדים" - אין צריכין להעיד בפניהם" -

דלמא לעולם אימא לך: צריכין,

ושאני הכא, דקא מקיימא הגדה בחד!

ו"דיינין שאין מכירין חתימות ידי עדים - צריכין להעיד בפני כל אחד ואחד" -

דלמא לעולם אימא לך: אין צריכין,

ושאני הכא, דלא קא מקיימא הגדה כלל!

יתיב רבי אבא, וקאמר לה להא שמעתא: ד"עד נעשה דין".

איתיביה רב ספרא לרבי אבא:

"ראוהו שלשה, והן בית דין -

יעמדו שנים ויושיבו מחבריהם אצל היחיד, ויעידו בפניהם,

ויאמרו: "מקודש החדש, מקודש",

שאין היחיד נאמן על ידי עצמו" (ראש השנה כה:).

ואי סלקא דעתך: דעד נעשה דין - למה לי כולי האי?

ליתבו בדוכתייהו וליקדשי!

אמר ליה:

אף לדידי קשיא לי,

ושאילתיה לרב יצחק בר שמואל בר מרתא,

ורב יצחק לרב הונא,

ורב הונא לחייא בר רב,

וחייא בר רב לרב,

ואמר להו: הנח לעדות החדש - דאורייתא,

וקיום שטרות - דרבנן.

26. כא, ב – כב, א

אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב:

שלשה שישבו לקיים את השטר,

וקרא ערער על אחד מהן: עד שלא חתמו – מעידין עליו וחותם,

משחתמו – אין מעידין עליו וחותם.

"ערער" – דמאי?

כב, א

אי ערער דגולנותא – תרי ותרי ניהו!

אי ערער דפגם משפחה – גלוי מלתא בעלמא הוא!

לעולם אימא לך: ערער דגולנותא,

וקאמרי הני: ידעינן ביה דעבד תשובה.

כ"י

וקרא ערער על הא'. שהוא פסול:

עד שלא חתמו. השני דיינים על האשרתא:

מעידין. על זה שהוא כשר:

משחתמו. הוו להו נוגעין בעדות שגנאי להם שישבו עם פסול בדין:

תרי ותרי ניהו. כי אמרי לא גזל הוו להו תרי ותרי ולא מתכשר בהכי דקי"ל לקמן בפרקין (דף כו.) אין ערער פחות משנים:

דפגם משפחה. שהעידו עליו שהוא עבד ועבד פסול לדין ולעדות ק"ו מאשה כדאמר בפי החובל (ב"ק פח.):

גלוי מילתא בעלמא הוא. משחתמו אמאי אין מעידין עליו מאי חשד נוגע בעדות איכא הכא דבר זה צריכין הן לברר ודבר העשוי לגלות הוא שיבדקו אחריו עד שיבורר הדבר ואין עדותן של אלו תלוי בהגדתן ואינן אלא מגלי דבר בעלמא:

דעבד תשובה. והשיב את הגזלה:

27. כב, א

רפ"י

ואי לאו רבי אבא דמן עכו.
 שהזכירה לי לאחר זמן:
 שכחתה. שכחתה: 1
 מת אחד מהן. עד שלא חתמו:
 צריכין למיכתב כו'. דקיום
 השטר בשלשה והרואה שנים
 חתומין בו יאמר שבשנים
 קיימוהו:
 ואי כתב ביה שטרא דנן נפק
 קדמנא בי דינא תו לא צריך.
 דלא מקרי בי דינא בציר
 מתלתא:
 בי דינא דרבנא אשי. אורחא
 דמילתא נקט שהוא היה ראש
 ישיבה במתא מחסיא בימי רב
 נחמן בר יצחק דהוא מרא
 דשמעתא דודאי בי דינא דרב
 אשי לא עבדין בתרין:
 ואמר לנא רבנא אשי. לאזדקוקי
 ליה ולקיומי דכיון דרב אשי
 גופיה הזקיקן איהו ודאי לתלתא
 אמר ויש מפרשין ואמר לנא
 רבנא אשי תלתא נינהו ולא
 נהירא לי דאי רב אשי חד מנהון
 מאי ואמר לנא דכתבי ביה:

אמר רבי זירא:

הא מלתא - מרבי אבא שמייע לי,

ואי לאו רבי אבא דמן עכו, שכחתה:

שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם - צריכין למיכתב:

"במותב תלתא הוינא, וחד ליתוהי".

אמר רב נחמן בר יצחק:

ואי כתב ביה: "שטרא דנן נפק לקדמנא בי דינא" - תו לא צריך.

ודלמא בית דין חצוף הוא, וכדשמואל,

דאמר שמואל:

שנים שדנו - דיניהם דין,

אלא שנקרא 'בית דין חצוף'!

דכתיב ביה: "בי דינא דרבנא אשי".

ודלמא רבנן דבי רב אשי בדשמואל סבירא להו?

דכתיב ביה: "ואמר לנא רבנא אשי".

28. כב, א

רש"י

מתני'

נשביתי. לבין העובדי כוכבים:
וטהורה אני. שלא נבעלתי לעובד
כוכבים:
נאמנת. ומותרת לכהן:
ואם משניסת באו עדים. בגמרא
מפרש אהייא קאי:

גמ'

נתתי לאיש אסרה. לכל העולם
דלא ידעינן למאן וכי אמר הזה
התירה לו:
שנאמן לאסור את בתו. כשהיא
קטנה או נערה שבידו לקדשה
כדאמר'י ב' נערה שנתפתה
מנין שאם אמר קדשתה לפלוני
שהוא נאמן לאוסרה על הכל:
את בתי נתתי. אלמא בדידיה
תליא נתינה והימניה קרא
למימר הכי:
הזה למה לי. כיון דלאו לחפה
שאסר מיבעי ליה:
ולא ליבם. אם הוציא שם רע על
נישואי אחיו שאין היבם נידון
כמוציא שם רע ליענש במאה
כסף והכי מוכח לקמן בפרק
נערה:

מתניתין

האשה שאמרה: "אשת איש הייתי, וגרושה אני" - נאמנת,
שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

ואם יש עדים שהיתה אשת איש,
והיא אומרת: "גרושה אני" - אינה נאמנת.

אמרה: "נשביתי, וטהורה אני" - נאמנת,
שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

ואם יש עדים שנשבית,
והיא אומרת: "טהורה אני" - אינה נאמנת.

ואם משנשאת באו עדים - הרי זו לא תצא.

גמרא

אמר רב אסי:

מנין ל"הפה שאסר הוא הפה שהתיר" מן התורה?

שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה לאשה"⁶ (דברים כב, טז),
"לאיש" - אסרה,
"הזה" - התירה.

למה לי קרא? סברא היא: הוא אסרה והוא שרי לה!

אלא כי איצטריך קרא לכדרב הונא אמר רב,
דאמר רב הונא אמר רב:

מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה?
שנאמר: "את בתי נתתי לאיש".

"הזה" - למה לי?

מיבעי ליה לכדתני רבי יונה,

דתני רבי יונה:

"את בתי נתתי לאיש הזה",

"הזה" - ולא ליבם".

⁶ ואמר אבי העזריאל אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישנא

29. כב, א-ב

רש"י

אמתלא. משל וטעם למה אמרה תחלה מקודשת אני :
אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. הואיל ונתנה אמתלא נאמנת :
אמרה טמאה אני. אמרה לבעלה נדה אני :
טהורה אני. לא הייתי נדה :
לא עבד שמואל עובדא בנפשיה. פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדבריה ופירש הימנה עד שטבלה :

תנו רבנן:

"האשה שאמרה: 'אשת איש אני', וחזרה ואמרה 'פנויה אני' - נאמנת."

והא שוויה לנפשה חתיכה דאיסורא!

אמר רבא בר רב הונא:

כגון שנתנה אמתלא לדבריה.

תניא נמי הכי:

"אמרה: 'אשת איש אני',

וחזרה ואמרה: 'פנויה אני' - אינה נאמנת,

ואם נתנה אמתלא לדבריה - נאמנת.

ומעשה נמי באשה אחת גדולה שהיתה גדולה בנוי,

וקפצו עליה בני אדם לקדשה,

ואמרה להם: 'מקודשת אני'.

לימים עמדה וקידשה את עצמה.

אמרו לה חכמים: מה ראית לעשות כן?

אמרה להם: בתחלה שבאו עלי אנשים שאינם מהוגנים - אמרתי: 'מקודשת אני',

עכשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים - עמדתי וקדשתי את עצמי.

וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה לפני חכמים באושא,

ואמרו: אם נתנה אמתלא לדבריה - נאמנת."

בעא מיניה שמואל מרב:

אמרה: "טמאה אני",

וחזרה ואמרה: "טהורה אני" - מהו?

אמר ליה:

כב, אף בזו, אם נתנה אמתלא לדבריה - נאמנת.

תנא מיניה ארבעים זמנין,

ואפילו הכי לא עבד שמואל עובדא בנפשיה.

30. כב, ב

רס"י

לא תצא. ולקמיה פריך תרי ותרי
 נינהו :
 שבאו עדים. שאמרו לא מת :
 באשם תלוי. בא על ספק כרת :
 לאחד מעדיה. שאמרו מת דאין
 אשם תלוי אלא למי שלבו נוקפו
 וזה אומר ברי לי :
 באומרת ברי לי. אין לבי נוקפי
 שברי לי אילו היה קיים היה בא :
 תרגמה. להא דרי יוחנן :
 בעד אחד. ולאו שנים איתמר
 אלא עד אומר כו' ועד אומר כו' :
 הימנוהו רבנן כבתרי. לומר מת
 כדאמרין ביבמות בהאשה
 מתוך חומר שהחמרת עליה
 בסופה הקלתה עליה בתחלתה :
 אפי' לכתחלה נמי. תינשא :
 דרב אסי. ביבמות בפי' שני :
 תרויהו באשת איש קא
 משהדי. שניהן מעידין שאשת
 איש היתה :

תנו רבנן:

שנים אומרים: "מת",

ושנים אומרים: "לא מת",

שנים אומרים: "נתגרשה",

ושנים אומרים: "לא נתגרשה" - הרי זו לא תנשא,

ואם נשאת - לא תצא.

רבי מנחם בר יוסי אומר: תצא.

אמר רבי מנחם בר יוסי:

אימתי אני אומר: "תצא"?

בזמן שבאו עדים ואחר כך נשאת,

אבל נשאת ואחר כך באו עדים - לא תצא.

מכדי, תרי ותרי נינהו,

הבא עליה - באשם תלוי קאי!

אמר רב ששת:

כגון שנשאת לאחד מעדיה.

היא גופה - באשם תלוי קימא!

באומרת: "ברי לי".

אמר רבי יוחנן:

שנים אומרים: "מת",

ושנים אומרים: "לא מת" - הרי זו לא תנשא,

ואם נשאת - לא תצא.

שנים אומרים: "נתגרשה",

ושנים אומרים: "לא נתגרשה" - הרי זו לא תנשא,

ואם נשאת - תצא.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?

אמר אבוי:

תרגמה בעד אחד,

עד אחד אומר: "מת" - הימנוהו רבנן כבי תרי,

וכדעולא.

דאמר עולא: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד - הרי כאן שנים,

והאי דקאמר: "לא מת" - הוה ליה חד,

ואין דבריו של אחד במקום שנים.

אי הכי,

אפילו לכתחלה נמי!

משום דרב אסי,

דאמר רב אסי:

הסר ממך עקשות פה, ולזות שפתים הרחק ממך" (משלי ד, כד).

סיפא: עד אחד אומר: "נתגרשה",

ועד אחד אומר: "לא נתגרשה",

תרויהו - באשת איש קמסהדי,

והאי דקאמר: "נתגרשה" - הוה ליה חד,

ואין דבריו של אחד במקום שנים.

רפ"י

מיתה אינה יכולה מכחשתו. אם
יבא בעלה אינה יכולה לומר מת
אתה הלכך אי לאו דברי לה
שמת מירתתא ולא מינסבא:

גירושין יכולה מכחשתו. אם
יבא ויאמר לא גירשתיך היא
תאמר גירשתיך הלכך אי שרית
לה סמכה אהכחשה ומינסבא על
פי עדים הללו מספק ולא
מירתתא למידק שפיר:

עכשיו מת. היום:

ליכא לברורה. אם אמרו טבע
במים או אכלו ארי אין אנו
יכולין לברר הדברים הלכך
לכתחלה לא תינשא ואם ניסת
לא תצא כרבנן וכשניסת לאחד
מעדיה:

אחזי גיטיך. דבשעתא פורתא
לא מהימנא למימר אירכס לי:

רבא אמר:

לעולם תרי ותרי נינהו,
וראה רבי יוחנן דבריו של רבי מנחם בר יוסי - בגרושין,
ולא ראה - במיתה.

מאי טעמא?

מיתה - אינה יכולה מכחשתו,
גירושין - יכולה מכחשתו.

ומי חציפה כולי האי?!

והאמר רב המנונא:

האשה שאמרה לבעלה: "גרשתיני" - נאמנת,
חזקה, אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה!

הני מילי היכא דליכא עדים דקא מסייעי לה,
אבל היכא דאיכא עדים דקא מסייעי לה - מעיזה ומעיזה.

רב אסי אמר:

כגון דאמרי עדים: "עכשיו מת",
"עכשיו גירשה".

מיתה - ליכא לברורה,

גירושין - איכא לברורה,

דאמרינן לה: אם איתא דהכי הוה - אחזי לן גיטיך.

31. כב, ב – כג, א

רפ"י

הרי זו לא תנשא. לאחר:
 תרוייהו בפנויה קמסהדי.
 לדברי שניהם עד עכשיו בחזקת
 פנויה היתה [קודם שנתקדשה]:
 איפוך. ברישא תני אם ניסת
 תצא וסיפא אם ניסת לא תצא:
 דמגרשי בצנעא. ואפילו הכי
 לכתחלה לא תנשא משום לזות
 שפתים:

תנו רבנן:

שנים אומרים: "נתקדשה",

ושנים אומרים: "לא נתקדשה" - הרי זו לא תנשא,
 ואם נשאת - לא תצא.

שנים אומרים: "נתגרשה",

ושנים אומרים: "לא נתגרשה" - הרי זו לא תנשא,
 ואם נשאת - תצא."

כג, א מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא?

אמר אביי:

תרגמה בעד אחד:

עד אחד אומר: "נתקדשה",

ועד אחד אומר: "לא נתקדשה",

תרוייהו - בפנויה קמסהדי,

והאי דקאמר: "נתקדשה" - הוה ליה חד,

ואין דבריו של אחד במקום שנים.

סיפא: עד אחד אומר: "נתגרשה",

ועד אחד אומר: "לא נתגרשה",

תרוייהו - באשת איש קמסהדי,

והאי דקאמר: "נתגרשה" - הוה ליה חד,

ואין דבריו של אחד במקום שנים.

רב אשי אמר:

לעולם תרי ותרי,

ואיפוך:

שנים אומרים: "ראינוה שנתקדשה",

ושנים אומרים: "לא ראינוה שנתקדשה" - הרי זו לא תנשא,

ואם נשאת - תצא.

פשיטא!

"לא ראינוה" אינה ראיה!

לא צריכא,

דדירי בחצר אחד.

מהו דתימא:

אם איתא דנתקדשה, קלא אית לה למילתא,

קא משמע לן: דעבדי אינשי דמקדשי בצנעא.

סיפא: שנים אומרים: "ראינוה שנתגרשה",

ושנים אומרים: "לא ראינוה שנתגרשה" - הרי זו לא תנשא,

ואם נשאת - לא תצא.

מאי קא משמע לן?

אף על גב דדירי בחצר אחד.

היינו הך!

מהו דתימא:

גבי קדושין - הוא דעבדי אינשי דמקדשי בצנעא,

אבל גבי גירושין - אם איתא דאיגרשא, קלא אית לה למילתא,

קא משמע לן: דעבדי אינשי דמקדשי ודמגרשי בצנעא.

32. כג, א

רפ"י

ארישא. אם משניסת באו עדים שהיתה אשת איש והיא ניסת על פי עצמה שאמרה גרושה אני : **אסיפא.** אנשביתי וטהורה אני והתירוה לינשא ואח"כ באו עדים שנשבית : **בשבוייה הקילו.** דחששא בעלמא הוא דאיכא שמא נבעלה לעובד כוכבים ונפסלה לכהונה : **דרב המנונא.** דאמר האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת הלכך הא דאמרה גרושה אני מהימנא :

"ואם משנשאת באו עדים - לא תצא".

רבי אושעיא מתני לה ארישא,
רבה בר אבין מתני לה אסיפא.

מאן דמתני לה ארישא - כל שכן אסיפא,
דבשבוייה הקילו,
ומאן דמתני לה אסיפא - אכל ארישא לא.

לימא: בדרב המנונא קמיפלגי,
דמאן דמתני לה ארישא - אית ליה דרב המנונא,
ומאן דמתני לה אסיפא - לית ליה דרב המנונא?

לא,
דכולי עלמא - אית להו דרב המנונא,
והקא בהא קמיפלגי:
דמר סבר: כי איתמר דרב המנונא - בפניו,
אבל שלא בפניו - מעיזה,
ומר סבר: שלא בפניו - נמי אינה מעיזה.

34. כג, א

רפ"י

"וְאִם מִשְׁנֵשֶׁאֶת בָּאוּ עֲדִים - [הָרִי זוֹ לֹא תֵצֵא]."

ויש לי עדים. שהיו עמי תמיד
שלא נתייחדתי עם עובד
כוכבים:

ואח"כ באו עדים. שנשבת
דהשתא לאו הפה שאסר הוא
אפי' הכי לא תצא:

אפי' יש לה כמה בנים. מן הכהן
הזה שנשאה:

דאתיין לנהרדעא. להפדותן:

אוקמינהו לשבויינהו אבראי.
שלא יבואו לפני ב"ד ולא ידעו
ב"ד שהן שבויות אלא ע"פ עצמן
ויתירום:

בנן דמוריין אינון. בנות אדם
גדול ובעל הוראה הוא שידעו
לעשות הן:

לרב שמן. כהן היה:

איטפל בקרובותיך. שא אחת
מהן שהן קרובותיך:

והא איכא סהדי במדינת הים.
שראו שנשבו ודלמא אתו לקמן
למחר וליומא אחרן לאחר
שתנשא:

השתא מיהא לא איתנהו. קודם
נישואין ומשום דלמא אתו לא
אסרינן לה השתא:

עדים בצד אסתן. בצד צפון
[מצפון זהב יאתה (איוב לו)
מתרגם מדאיסתנא]:

ותאסר. בתמיה הא אתו קודם
נישואין:

תנו רבנן:

"אמרה: 'נשביתי, וטהורה אני',

יש לי עדים שטהורה אני" - אין אומרים: "נמתין עד שיבאו עדים",
אלא מתירין אותה מיד.

התירוה לינשא,

ואחר כך באו עדים ואמרו: "לא ידענו" - הרי זו לא תצא.
ואם באו עדי טומאה - אפילו יש לה כמה בנים, תצא."

הני שבוייתא דאתיין לנהרדעא,

אוהיב אבוה דשמואל נטורי בהדיהו.

אמר ליה שמואל: ועד האידנא מאן נטרינהו?

אמר ליה: אילו בנתה הוין - מי הוית מולול בהו כולי האי?!

הוא "כשנגה שיצא מלפני השליט"⁷ (קהלת י, ה),

ואישתבין בנתיב דמר שמואל,

ואסקינהו לארעא דישראל.

אוקמן לשבויינהו מאבראי ועיילי לבי מדרשא דרבי חנינא.

הא אמרה: "נשביתי, וטהורה אני",

והא אמרה: "נשביתי, וטהורה אני" - שרינהו.

סוף, עול אתו שבויינהו,

אמר רבי חנינא: בנן דמוריין אינון.

איגלאי מילתא דבנתיב דמר שמואל הוין.

אמר ליה רבי חנינא לרב שמן בר אבא: פוק איטפל בקרובותיך.

אמר ליה לרבי חנינא: והאיכא עדים במדינת הים!

השתא מיהת ליתנהו קמן,

עדים בצד אסתן ותאסר?!

טעמא - דלא אתו עדים,

הא אתו עדים - מיתסרא?!

והאמר אבוה דשמואל:

כיון שהתירוה לינשא, אף על פי שלא נשאת!

אמר רב אשי:

עדי טומאה איתמר.

⁷ יש רעה ראיתי תחת השמש כשנגה שיצא מלפני השליט

35. כג, ב

רז"י

מתני'

שתי נשים שנשבו. שיש עדים
שנשבו:
שמעידות זו את זו. כל אחת
אומרת חברתי טהורה:
הרי אלו נאמנות. דבשבויה
הקילו להאמין עד אחד ואפילו
אשה:

גמ'

נאמנות. על הכל:
אינה נאמנות. על כלום ולקמיה
מפרש לה לכולה:
אי דליכא עדים. שנשבו:
אלא פשיטא דאיכא עדים.
הלכך אעצמה אינה נאמנות
לטהרה וחברתה נמי אע"ג דאנן
אמרינן בחזקת טמאה קיימא
ההוא לאו משום הימנותא דהך
הוא דבלאו סהדותא דידה נמי
בחזקת טומאה היא:
ואינה נאמנות על חברתה. על
כרחך משמע דחברתה בחזקת
טהורה קיימא דבשלמא אינה
נאמנת דרישא אע"ג דאכולה
מילתא משמע שייך למיתנייה
משום דידה אלא הכא דבהדיא
תנא אינה נאמנת על חברתה
קשה:
אלא פשיטא דליכא עדים.
ואדידה מהימנא דשויתה לנפשה
חתיכה דאיסורא:
דאפיך. מיפך את כל דבריה:

מתניתין

שתי נשים שנשבו,
זאת אומרת: "נשביתי, וטהורה אני",
וזאת אומרת: "נשביתי, וטהורה אני" - אינן נאמנות.

ובזמן שהן מעידות זו את זו - הרי אלו נאמנות.

גמרא

תנו רבנן:

"אני טמאה, וחברתי טהורה" - נאמנת,
"אני טהורה, וחברתי טמאה" - אינה נאמנת,
"אני וחברתי טמאה" - נאמנת על עצמה,
ואינה נאמנת על חברתה,
"אני וחברתי טהורה" - נאמנת על חברתה,
ואינה נאמנת על עצמה."

אמר מר:

"אני טהורה, וחברתי טמאה" - אינה נאמנת."

היכי דמי?

אי דליכא עדים -

על עצמה אמאי לא מהימנא? "נשביתי, וטהורה אני" קאמרה!

אלא פשיטא דאיכא עדים.

אימא מציעתא: "אני וחברתי טמאה" - נאמנת על עצמה,
ואינה נאמנת על חברתה."

ואי דאיכא עדים - אמאי לא מהימנא?

אלא פשיטא דליכא עדים.

אימא סיפא: "אני וחברתי טהורה" - נאמנת על חברתה,
ואינה נאמנת על עצמה."

ואי דליכא עדים - אעצמה אמאי לא מהימנא?

אלא פשיטא דאיכא עדים.

רישא וסיפא - דאיכא עדים,
מציעתא - דליכא עדים!?

אמר אביי:

אין,

רישא וסיפא - דאיכא עדים,
מציעתא - דליכא עדים.

רב פפא אמר:

כולה - דאיכא עדים,

ואיכא עד אחד דקא אפיד,

אמרה: "אני טמאה, וחברתי טהורה",

ואמר לה עד אחד: "את טהורה, וחברתך טמאה": איהי - שויתא לנפשה חתיכה דאיסורא,
חברתה - משתריא אפומא דידה.

"אני טהורה, וחברתי טמאה",

רס"ו

חברתה משתריא אפומא דידה.
 דבשבויה האמינו חכמים עד
 אחד להקל ואפילו עבד או שפחה
 כדקתני מתני' (לקמן דף כז.) אם
 יש להן עדים אפילו עבד כו' וכל
 מקום שנאמן בו עד אחד הרי
 הוא כשנים ואין דברי אחד
 שכנגדו לטמא עומד במקום
 שנים:

**הכי גרסינן איהי כיון דאיכא
 עדים לאו כל כמינה.** ואעדי
 שבויה קאי דעד אחד בטומאה
 אינו כלום אלא בסוטה בלבד
 שרגלים לדבר שהרי קינא לה
 ונסתרה:

**שויתה לנפשה חתיכה
 דאיסורא.** לפיכך אין העד נאמן
 לטהרה:

היינו רישא. הני מילי תרווייהו
 אשמעינן ברישא חתיכה
 דאיסורא מרישא שמעינן
 שריותא דחברתה אפומא דעד
 מסיפא דרישא שמעינן תרתי בבי
 קמייטא רישא קרי להו דדמין
 להדדי ותרתי בבי בתרייתא חדא
 מילתא היא דבכל חדא תנן
 מילתא וחילופה בין ברישא בין
 בסיפא:

מהו דתימא כו'. ומשום נאמנת
 על עצמה תנא ליה:

איהי כיון דאיכא עדים. גרסינן:
היינו רישא דרישא. דהא ודאי
 משום דאינה נאמנת על עצמה
 לא אצטריך למיתנייה דהא
 טובא אשמועינן דבמקום עדי
 שבויה לא מהימנא למימר
 טהורה אני ומשום נאמנת על
 חברתה הוא דאצטריך דאע"ג
 דעד קא מכחיש לה מהימנא והא
 ברישא דרישא אשמעינן:

במקום דפסלה לנפשה. התם
 הוא דמהימנא אחברתה משום
 דקאמרה טמאה אני:

**אבל היכא דמכשרא נמי
 לנפשה.** אימא משום דידה הוא
 דקאמרה ולא אחברתה: קמ"ל
 גרסינן: ל"א גרסינן מהו דתימא
 כי מהימנא במקום עד פסול כגון
 דעד דקא מפיק הוי אשה אבל
 במקום עד כשר לא תנא משנה
 יתירה דאפי' במקום עד כשר:

ואמר לה עד אחד: "את טמאה, וחברתך טהורה": איהי - כיון דאיכא עדים, לאו כל כמינה,
 חברתה - משתריא אפומא דעד.

"אני וחברתי טמאה",

ואמר לה עד אחד: "את וחברתך טהורה": איהי - שויתא לנפשה חתיכה דאיסורא,
 חברתא - משתריא אפומא דעד.

הא תו למא לי?

היינו רישא!

מהו דתימא: הני תרווייהו - טהורות נינהו,

והאי דקאמרה הכי - "תמת נפשי עם פלשתים"⁸ (שופטים טז, ל) היא דקא עבדה,
 קא משמע לן.

"אני וחברתי טהורה",

ואמר לה עד אחד: "את וחברתך טמאה": איהי כיון דאיכא עדים - לאו כל כמינה,
 חברתה משתריא אפומא דידה.

הא תו למא לי?

היינו רישא דרישא!

מהו דתימא: כי מהימנא - במקום דפסלה נפשה,

אבל במקום דמכשרא נפשה - אימא לא מהימנא,
 קא משמע לן.

⁸ ויאמר שמשון תמות נפשי עם פלשתים ויט בכח ויפל הבית על הסדנים ועל כל העם אשר בו ויהיו המתים אשר המית במוותו רבים מאשר המית בחייו

36. כג, ב – כד, א

רפ"י

מתני' וכן שני אנשים. לא גרסינן שנשבו: אין נאמנים. ליתן להן תרומה: ובזמן שמעידין זה את זה. שכל אחד אומר אני וחברי כהן: רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד. ואפילו היכא דליכא גומלין וכל שכן הכא דאיכא למיחש לגומלין העד אתה עלי ואני עליך: עוררין. שקורין עליו שם פסול: מעלין. היכא דליכא גומלין והיינו דאיכא בין ר' אלעזר לתנא קמא דר' יהודה: רבן שמעון כו'. בגמ' מפרש מאי בינייהו:

גמ' כל הני. דתנא מתניתין לאשמועינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר ל"ל: משום דאיכא דררא דממונא. הלכך אי לאו דפשיטא מלתא שלקחה מאביו לא היה אומר של אביך היתה וגורם לעצמו הפסד ממון וכשאומר תחלת דבריו על שם סופו אמרו לגמור בהן ולקחתיה הימנו: אבל עדים. שאמרו כתב ידינו הוא: דליכא דררא דממונא. לגביהו דלימטיניהו פסידא בהאי עדות: אימא לא. ליתנהו למימר אנוסין היינו דמעיקרא כי אמרו כתב ידינו הוא אדעתא דסהדותא אמרו ולא למיגמר בה אנוסים היינו והדר אימליכו למיגמר בה הכי קמשמע לן: דלעלמא. אין הדבור האחרון מהני לעצמו אלא לאחרים ומשום אחרים לא הוו הדרי במלתייהו אבל איהו גופיה דלנפשיה מהני כי הדר ואמר לקחתיה: משום דבעי למיתני שתי נשים שנשבו. לאשמועינן דבזמן שמעידות זו את זו נאמנות:

מתניתין

וכן שני אנשים,
זה אומר: "כהן אני",
וזה אומר: "כהן אני" - אינו נאמן,
ובזמן שהן מעידין זה את זה - הרי אלו נאמנים.

רבי יהודה אומר:

אין מעלין לכהונה על פי עד אחד.

אמר רבי אלעזר:

אימתי?

במקום שיש עוררין,

אבל במקום שאין עוררין - מעלין לכהונה על פי עד אחד.

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגל:

מעלין לכהונה על פי עד אחד.

גמרא

כל הני - למה לי?

צריכי,

דאי תנא: "מודה רבי יהושע" - משום דאיכא דררא דממונא,
אבל עדים, דליכא דררא דממונא - אימא לא.

ואי תנא: "עדים" - משום דלעלמא,

אבל איהו, דלנפשיה - אימא לא.

כד, א

ואי אשמועינן הני תרתי - משום דממונא,

אבל אשת איש, דאיסורא - אימא לא.

"נשבית, וטהורה אני" - למה לי?

משום דקא בעי למיתני: "ואם משנשאת באו עדים - הרי זו לא תצא".

הניחא למאן דמתני לה אסיפא,

אלא למאן דמתני לה ארישא - מאי איכא למימר?

משום דקא בעי למיתני: "שתי נשים שנשבו".

ו"שתי נשים שנשבו" - למה לי?

מהו דתימא: נחוש לגומלין,

קמשמע לן.

"וכן שני אנשים" - למה לי?

משום דקא בעי למיתני פלוגתא דרבי יהודה ורבנן.

37. כד, א-ב

כ"י

נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה. מיוחסת מעלה היא ביוחסין:
למימרא כו'. קא ס"ד דטעמא דרבי יהודה משום גומלין:
החמרים. סוחרי תבואה ומוליכין ממקום הזול לכרכין:
שלי חדש ושל חברי ישן שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן. משבח את של חבריו ומזלזל את שלו שלי אינו מעושר של חברי מעושר שלי חדש ואינו יבש עדיין כל צורכו [ושל חברי ישן ויבש כל צורכו] דסתם ישן טוב מן החדש בעת הגורן כדאמר ר' באיזהו נשך (בי"מ עב:) היו חדשות מארבע וישנות משלש:
אינו נאמן. הואיל ועם הארץ הוא ואינו נאמן על המעשר אע"פ שמעיד על שלו שאינו מתוקן ועוד שמוסיף עם זו דברים אחרים לשבח את של חבריו אינו נאמן להחזיק את של חבריו בחזקת מתוקן שאינן אלא מערימין אמור אתה כאן ואני במקום אחר:
בשכלי אומנותו בידו. חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלי היכר של מכירה כגון מחק שמוחקין בה המדה והמביאה להצניע אינו נושא בידו כלי אומנות מכר והכא כגון שכלי אומנותו בידו של זה המזלזל את שלו דאנן סהדי שלמוכרה הביאה הלכך אין זה אלא גומל וזה יעיד עליו בכרך שלפניהם:
הקדר. שהוא חבר:
הפנימיות טהורות. כולה מתרצא ואזלא לקמיה:
בשכלי אומנותו בידו. להיכר שהוא נושאן למוכר:
משמשת בהן. לבדוק ולקח:

תנו רבנן:

"אני כהן, וחברי כהן" - נאמן להאכילו בתרומה,

ואינו נאמן להשיאו אשה, עד שיהו שלשה:

שנים - מעידין על זה,

ושנים - מעידין על זה.

רבי יהודה אומר:

אף אינו נאמן להאכילו בתרומה, עד שיהו שלשה:

שנים - מעידין על זה,

ושנים - מעידין על זה."

למימרא: דרבי יהודה - חייש לגומלין,

ורבנן - לא חיישי לגומלין.

והא איפקא שמעינן להו,

דתנן:

"החמרינן שנכנסו לעיר,

ואמר אחד מהן: "שלי - חדש,

ושל חברי - ישן",

"שלי - אינו מתוקן,

ושל חברי - מתוקן": אינו נאמן,

רבי יהודה אומר: נאמן (דמאי ד, ז)!

אמר רב אדא בר אבהה אמר רב:

מוחלקת השיטה.

אביי אמר:

לעולם לא תיפוך,

בדמאי - הקילו,

רוב עמי הארץ מעשרין הן.

אמר רבא:

דרבי יהודה אדרבי יהודה - קשיא,

דרבנן אדרבנן - לא קשיא!?

אלא, דרבי יהודה אדרבי יהודה - לא קשיא: כדשנינן,

דרבנן אדרבנן - לא קשיא: כדאמר רבי חמא בר עוקבא:

בשכלי אומנותו בידו,

הכא נמי - בשכלי אומנותו בידו.

כד, ב

והיכא אתמר דרבי חמא בר עוקבא?

אהא דתנן:

"הקדר שהניח קדירותיו וירד לשותות⁹:

הפנימיות - טהורות,

והחיצונות - טמאות" (טהרות ז, א).

והתניא:

"אלו ואלו - טמאות!"

אמר רבי חמא בר עוקבא:

בשכלי אומנותו בידו,

מפני שיד הכל ממשמשת בהן.

והתניא:

⁹ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (מים מן היאור)

"אלו ואלו - טהורות!"

אמר רבי חמא בר עוקבא:
בשאיין כלי אומנותו בידו.

ואלא הא דתנן:

"הפנימיות - טהורות,

והחיצונות - טמאות" - היכי משכחת לה?

דסמיכא לרשות הרבים,
ומשום חיפופי רשות הרבים.

ואיבעית אימא:

רבי יהודה ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי.

רפ"י

ומשום חיפופי רשות הרבים.
שנותנים בני אדם אבנים גדולות
או יתדות לצידי רה"ר להרחיק
העגלות מלהזיק את הכתלים
ומתוך שהן דוחקות את רה"ר
וזה הניח קדירותיו אצלם דחק
גם הוא את הדרך והעוברין שם
מתחככין בהן ובגדיהן עוברין על
פני אוירן ובגדי עם הארץ
טמאים הם ומטמאים את
החיצוניות:

במעלין מתרומה ליוחסין. רבי
יהודה סבר הרואה שמאכילין
תרומה לאדם בחזקת כהן מעיד
עליו בכל מקום שהוא כהן
ומעלין אותו ליוחסין הלכך אם
תאכילו תרומה הרי אתה
מביאו להשיאו אשה וטעמיה
לאו משום גומלין הוא ורבנן
סברי אין מעלין מתרומה
ליוחסין:

38. כד, ב

איבעיא להו:
מהו להעלות משטרות ליוחסין?

היכי דמי?
אילמא דכתיב ביה: "אני פלוני כהן חתמתי עד" – מאן קא מסהיד עילויה?

לא צריכא,
דכתיב ביה: "אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני", וחתימו סהדי – מאי?
אמנה שבשטר קא מסהדי,
או דלמא:
אכולה מילתא קא מסהדי?

רב הונא ורב חסדא,
חד אמר: מעלין,
וחד אמר: אין מעלין.

39. כד, ב – כה, ב

רפ"י

דאיסור מיתה. אם זר הוא לא היה אוכל תרומה שהוא עון מיתה:
דאיסור עשה. כה תברכו (במדבר ו) אתם ולא זרים ולא הבא מכלל עשה עשה:
גדולה חזקה. שאין ב"ד יכולין להוציא דבר מחזקתו:
בקשו כתבם המתיחשים. שיהו כהנים כשרים לפי שהתחתנו כהנים בגולה בגויי הארץ וילדו להם בנים כדכתיב בספר עזרא והם חללים הוצרכו הנולדים בגולה להתייחס כשעלו מן הגולה לשרת בבנין שני:
ויגאלו. נפסלו מלשון לחם מגואל (מלאכי א):
התרשתא. הוא נחמיה בן חכליה וכן כתוב בספר עזרא (נחמיה ח):
עד עמוד כהן לאורים וגו'. כאדם שאומר לחבירו עד שיבא המשיח דאורים ותומים לא הוה במקדש שני שנחסרו חמשה דברים כדאמרין בסדר יומא (דף כא):
מקדשי הקדשים. דוקא מקדשי המקדש פסלינהו אבל תרומה שהיו רגילין בה בגולה לא אסר עליהו משום דהוחזקו בה:
קדשי הגבול. תרומה שהיא נוהגת בגבולין חוץ למקדש ולירושלים:
אף כאן בקדשי הגבול. ומדאמר רבי יוסי גדולה חזקה ש"מ נשיאות כפים נמי לא אסר עליהו שהרי הוחזקו בה בגבולין:
ואי סלקא דעתך כו' אתו לאסוקינהו. ומה הועילו בתקנתם:
שאני הכא. דליכא למיחש דליסוקינהו דהא ריע חזקיהו שהרי הכל רואין שאר כהנים אוכלין קדשי המקדש והם אינן אוכלין יש כאן היכר גדול שיש בהן צד פסול אבל שאר בני אדם כגון בזמן הזה לעולם מעלין מנשיאות כפים ליוחסין:
[דאי לא תימא הכי.] דעל דא סמיך שיש בהן היכר תרומה נמי תקשי למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין]:

איבעיא להו:

מהו להעלות מנשיאות כפים ליוחסין?

תיבעי למאן דאמר: מעלין מתרומה ליוחסין, ותיבעי למאן דאמר: אין מעלין.

"תיבעי למאן דאמר: מעלין":

הני מילי תרומה, דעון מיתה היא, אבל נשיאות כפים, דאיסור עשה - לא, או דלמא: לא שנא?

"תיבעי למאן דאמר: אין מעלין":

הני מילי תרומה, דמיתאכלא בצנעא, אבל נשיאות כפים, דבפרהסיא, אי לאו כהן הוא - כולי האי לא מחציף אינש נפשיה,

או דלמא:

לא שנא?

רב חסדא ורבי אבינא,

חד אמר: מעלין,

וחד אמר: אין מעלין.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא:

מהו להעלות מנשיאות כפים ליוחסין?

אמר ליה:

פלוגתא דרב חסדא ורבי אבינא.

הלכתא מאי?

אמר ליה:

אנא מתניתא ידענא,

דתניא:

"רבי יוסי אומר:

גדולה חזקה,

שנאמר: "ומבני הכהנים בני חביה בני הקוץ בני ברזלי,

אשר לקח מבנות ברזלי הגלעדי אשר ויקרא על שמם.

אלה בקשו כתבם המתיחשים ולא נמצאו, ויגאלו מן הפהנה.

ויאמר התרשתא להם:

אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתמים" (עזרא ב, סא-סג).

אמר להם: הרי אתם בחזקתכם.

במה הייתם אוכלים בגולה? בקדשי הגבול,

אף כאן - בקדשי הגבול".

ואי סלקא דעתך:

מעלין מנשיאות כפים ליוחסין,

הני - פיון דפרסי ידיהו, אתי לאסוקינהו!

שאני הכא, דריע חזקיהו,

דאי לא תימא הכי,

למאן דאמר: מעלין מתרומה ליוחסין - פיון דאכלי בתרומה, אתי לאסוקינהו!

אלא לאו, משום דריע חזקיהו.

כה, א ואלא מאי "גדולה חזקה"?

רס"י

ואלא מאי גדולה חזקה. דקאמר ר' יוסי למה לנו [לחוש] להשביט חזקות כי מה יש לחוש לבטלה:

בתרומה דרבנן. שהרי בגולה היו שאין שם תרומה מן התורה דכל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ כדאמרין בקידושין (דף לו:):

ואיבעית אימא השתא נמי בתרומה דרבנן אכול. תרומת פירות האילן וירק:

דאורייתא. דגן תירוש ויצהר לא אכול ומש"ה לא קשיא למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין דכי מסקינן ליוחסין מתרומה דאורייתא כו':

דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא. שהרי לארץ באו ומצויה שם תרומה גמורה דאורייתא מה שלא היה מצוי להם בגולה ויש לחוש פן יאכילום בה:

לא במידי דאקרי קדש. והיינו תרומה: **וכל זר לא יאכל קדש.** בתרומה משתעי דכתיב בפרשה לעיל מיניה ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ואוקמינן בתרומה ביבמות בהערל (דף עד:):

ולא במידי דאקרי קדשים. אפילו חזה ושוק של שלמים הנאכלים לנשי כהנים ולעבדיהם:

ואמר מר. ביבמות בפרק יש מותרות בבת כהן שניסת לישראל ונעשית אלמנה וגרושה וזרע אין לה שחזרת לתרומת אביה ואינה חוזרת לחזה ושוק ויליף לה מהאי קרא כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל עוד:

חזקה לכהונה. להעיד עליו שהוא כהן: **נשיאות כפים בבבל.** הרואהו נושא כפיו בבבל מעיד עליו בכל מקום שהוא כהן ומקבלין קבוע בודקין אחר נושאי כפים אבל אכילת חלה ותרומה אינה חזקה דחוצה לארץ לאו דאורייתא תרומה דיליה ולא קפדי כולי האי:

ואכילת חלה בסוריא. היא ארס צובה שכיבשה דוד וחיברה לא"י וקסבר האי תנא כיבוש יחיד שמיה כיבוש וחלתה ותרומתה דאורייתא וקס"ד תנא חלה וה"ה לתרומה:

וחילוק מתנות. דהזרוע והלחיים:

בכרכין. ואע"ג דאיסורן אין איסור לזרים הואיל וכרכים מקום שווקין הן ומצויין בו עוברים ושבים המכירין בו אי לאו דכהן הוה לא מחציף נפשיה:

לא לתרומה. הרואהו נושא כפיו בבבל או אוכל חלה דווקא בסוריא והעיד עליו בא"י מקבלין עדותו להאכילו תרומה אבל לא ליוחסין:

מה אכילת חלה. עדות חזקה:

ליוחסין. דאי לתרומה פשיטא היא גופה תרומה היא וכבר הוחזק בה:

ומסקינן מחלה דרבנן כו'. דאי לאו כהן הוא לא הוה ספו ליה חלה גזירה משום תרומה:

וכדאפיך. לקמן מפרש:

נשיאות כפים וחילוק גרנות. דתרומה: **בא"י.** נושאי כפים דאיכא ב"ד קבועין ובדקי וחילוק גרנות קס"ד השתא דתרומה בזמן הזה דאורייתא וכיון דעון מיתה איכא מסקינן מינה ליוחסין:

בסוריא וכ"מ ששלוחי א"י מגיעין. להודיע לגולה יום שקידשו ב"ד את החדש לעשות פסח בזמנו דהיינו היושבים בתוך מהלך חמשה עשר יום: **נשיאות כפים ראיה.** לפי שב"ד קבוע שם שמקבל שליחות החדש של ב"ד הגדול:

מעיקרא - אכול בתרומה דרבנן,

השתא - אכול בתרומה דאורייתא.

ואי בעית אימא:

השתא נמי, בתרומה דרבנן - אכול,

בתרומה דאורייתא - לא אכול.

וכי מסקינן מתרומה ליוחסין - בתרומה דאורייתא,

בתרומה דרבנן - לא מסקינן.

ואלא מאי "גדולה חזקה"?

דאף על גב דאיכא למיגזר משום תרומה דאורייתא - לא גזרינן.

ובתרומה דאורייתא - לא אכול?!

והא כתיב: "אשר לא יאכלו מקדש הקדשים"¹⁰ (עזרא ב, סג),

מקדש הקדשים - הוא דלא אכול,

הא בתרומה דאורייתא - אכול!

הכי קאמר:

לא במידי דאיקרי "קדש",

דכתיב: "וכל זר לא יאכל קדש"¹¹ (ויקרא כב, י'),

ולא במידי דאיקרי "קדשים",

דכתיב: "ובת כהן כי תהיה לאיש זר - היא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ויקרא כב, יב),

ואמר מר:

במורם מן הקדשים - לא תאכל.

תא שמע:

"חזקה לכהונה: נשיאות כפים - בבבל,

ואכילת חלה - בסוריא,

וחילוק מתנות - בכרכין".

קתני מיהת: "נשיאות כפים",

מאי לאו, ליוחסין!

לא,

לתרומה.

והא דומיא ד"אכילת חלה" קתני,

מה אכילת חלה - ליוחסין,

אף נשיאות כפים - ליוחסין!

לא,

אכילת חלה גופה לתרומה.

קסבר: חלה בזמן הזה - דרבנן,

ותרומה - דאורייתא,

ומסקינן מחלה דרבנן לתרומה דאורייתא.

וכדאפיך להו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן.

תא שמע:

"חזקה לכהונה: נשיאות כפים,

וחילוק גרנות - בארץ ישראל.

ובסוריא,

ובכל מקום ששלוחי ראש חודש מגיעין: נשיאות כפים - ראיה,

¹⁰ ויאמר התרשטא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ולתמים

¹¹ וכל זר לא יאכל קדש תושב כהן ושמיר לא יאכל קדש

אבל לא חילוק גרנות.

ר"י

אבל לא חילוק גרנות. דתרומה
דידהו לאו דאורייתא ובסוריא
נמי האי תנא סבר כיבוש יחיד
לא שמיה כיבוש ופלוגתא דתנאי
היא בהך מילתא (ע"ז דף כא):
בבי רב. בית המדרש קרי בי רב:
נתחייבו בחלה. דכתיב בבואכם
אל הארץ ותניא בספרי ר'
ישמעאל אומר שינה הכתוב
ביאה זו מכל ביאות שבתורה
שבכולן נאמר כי תבאו כי יביאך
וכאן בבואכם ללמדך שכיון
שנכנסו לה נתחייבו:

ולא נתחייבו בתרומות
ומעשרות. דכתיב דגנך תבואת
זרעך המיוחדת לך ועוד שהרי
תלה הכתוב המעשר במנין שנות
השמטה דכתיב בשנה השלישית
שנת המעשר ושמטות לא מנו
אלא משכבשו וחילקו כדאמרינן
בסדר עולם ובמסכת ערכין (דף
יב:). הכי גרסינן אי בבואכם
יכול משנכנסו לה שנים ושלשה
מרגלים תלמוד לומר בבואכם
בביאת כולכם כו'. והכי פירשו
כיון דשינה הכתוב ביאה זו
לכתוב בה בבואכם ולא כתב כי
תבאו יכול משנכנסו לה מרגלים
ת"ל כו'.

לאו כולהו סלוק. רובן נשארו
בבבל דכתיב כל הקהל כאחד
ארבע רבוא (עזרא ב):
ועדות. אם באו עדים שהוא כהן
שמכירין את אביו ואת אמו:
ועדות חזקה היא. בתמיה וכי
עדות חזקה קרי ליה:
עדות הבאה מכח חזקה כחזקה.
העדות נקבל ונאכילו בתרומה
כאילו ראינוהו אגן לאותה חזקה
שזה העיד:

ובבב - בסוריא.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

אף אלפסנדיא של מצרים בראשונה,

מפני שבית דין קבועין שם.

קתני מיהת: "נשיאות כפים",

מאי לאו, ליוחסין.

לא,

לחלה.

הא דומיא ד"חילוק גרנות" קתני,

מה חילוק גרנות - ליוחסין,

אף נשיאות כפים - ליוחסין!

לא,

חילוק גרנות גופה לחלה.

קסבר: תרומה בזמן הזה - דרבנן,

וחלה - דאורייתא,

ומסקינן מתרומה דרבנן לחלה - דאורייתא.

וכדאשכחניהו רב הונא בריה דרב יהושע לרבנן.

דאמר רב הונא בריה דרב יהושע:

אשכחתינהו לרבנן בבי רב דיתבי וקאמרי:

אפילו למאן דאמר: תרומה בזמן הזה - דרבנן,

חלה - דאורייתא,

שהרי שבע שכבשו,

ושבע שחילקו - נתחייבו בחלה,

ולא נתחייבו בתרומה.

ואמינא להו אנא: אדרבה, אפילו למאן דאמר: תרומה בזמן הזה - דאורייתא,

חלה - דרבנן.

דיתניא:

"בבאכם אל הארץ..." (במדבר טו, יח).

אי "בבאכם" - יכול משנכנסו לה שנים ושלשה מרגלים?

תלמוד לומר: "בבאכם" - בביאת בולכם אמתית,

ולא בביאת מקצתכם,

וכי אסקינהו עזרא, אלאו כוליהו סלוק.

כהב,

תא שמע:

"חזקה לכהונה: נשיאות כפים,

וחילוק גרנות,

ועדות".

"ועדות" - חזקה היא?!

אלא לאו, הכי קאמר:

נשיאות כפים כי עדות,

מה עדות - ליוחסין,

אף נשיאות כפים - ליוחסין!

לא,

עדות הבאה מכח חזקה - כחזקה.

כי ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי,

אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא כהן.

רפ"י

או בחזקת שהוא גדול.

כדאמרינן בעלמא (גיטין דף נט):
רב קרי בכהני ואע"ג דלאו כהן
הוה:

שקרא אחריו לוי. ואי לאו כהן
הוא אין לוי קורא אחריו
דאמרינן במסכת גיטין (שם) אם
אין שם כהן נתפרדה חבילה
ומפרשין דאין לוי קורא במקום
שאין כהן ויש מפרשים נתפרדה
החבילה שבמקום שאין כהן אם
רוצה ישראל לקרות לפני לוי
קורא ודוקא דאין שם כהן אבל
היכא דאיכא כהן לא נתפרדה
החבילה ולא יקרא ישראל גדול
לפני לוי והכא כהן אחר הוה
התם הלכך אי לאו דהאי כהן
הוה לא הוה לוי קרי אבתריה:

שקרא לפניו כהן. ואי לאו דהאי
לוי הוא לא היה קורא שני אלא
שלישי שנים כהנים היו קורין
לפניו והוא שלישי דהכי אמרינן
במסכת גיטין אם אין שם לוי
קורא כהן במקומו:

ללויה. לתת לו מעשר ראשון:

ואם אין שם גורן. אם אין שם
זורעי תבואה במקומו:

זימנין. פעם אחרת:

הדר. ריש לקיש:

חזייה לרבי אלעזר בישות.

החזיר פניו ונסתכל ברבי אלעזר
בעין רעה שהבין שמפי ר' יוחנן
שמע לשון זה וכשאמר לשון זה
לא אמרה בשם רבי יוחנן לפיכך
לא קיבלה הימנו:

אמר ליה: מה ראית?

אמר ליה: שקרא ראשון בבית הכנסת.

בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול?

שקרא אחריו לוי.

והעלהו רבי אמי לכהונה על פיו.

ההוא דאתא לקמיה דרבי יהושע בן לוי.

אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא לוי.

אמר ליה: מה ראית?

אמר ליה: שקרא שני בבית הכנסת.

בחזקת שהוא לוי או בחזקת שהוא גדול?

שקרא לפניו כהן.

והעלהו רבי יהושע בן לוי ללויה על פיו.

ההוא דאתא לקמיה דריש לקיש,

אמר ליה: מוחזקני בזה שהוא כהן.

אמר ליה: מה ראית?

אמר ליה: שקרא ראשון בבית הכנסת.

אמר ליה: ראיתיו שחילק על הגרנות?

אמר לו רבי אלעזר: ואם אין שם גורן – בטלה כהונה?!

זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן,

אתא כי הא מעשה לקמיה,

אמר ליה ריש לקיש: ראיתיו שחילק על הגורן?

אמר ליה רבי יוחנן: ואם אין שם גורן – בטלה כהונה?!

הדר חזייה לרבי אלעזר בישות, אמר: שמעת מי לי דבר נפחא ולא אמרת לן משמיה?!

40. כה, ב – כו, א

רש"י

להשיאו אשה. שמא ממזר או
נתין הוא:
שיש בידו להאכילו תרומה.
שהרי הוא כהן והכל חולקין לו
תרומה:
והטבילוני. מפני שסתם תינוק
מטפח באשפות ושרצים מצויין
שם:
לערב. דצריך הערב שמש:

רבי חייא,

חד - העלה בן על פי אביו לכהונה,
וחד - העלה אח על פי אחיו ללויה.

תסתיים דרבי העלה בן על פי אביו לכהונה,
דתניא:

"הרי שבא ואמר: 'בני זה,

ובנה הוא" - נאמן להאכילו בתרומה,

ואינו נאמן להשיאו אשה,

דברי רבי.

אמר לו רבי חייא:

אם אתה מאמינו להאכילו בתרומה - תאמינו להשיאו אשה,

ואם אי אתה מאמינו להשיאו אשה - לא תאמינו לאכול בתרומה!

אמר לו:

אני מאמינו להאכילו בתרומה - שבידו להאכילו בתרומה,

ואיני מאמינו להשיאו אשה - שאין בידו להשיאו אשה."

תסתיים.

ומד**רבי** העלה בן על פי אביו לכהונה,
רבי חייא העלה אח על פי אחיו ללויה.

ורבי חייא, מאי שנא בן דלא?

דקרוב הוא אצל אביו,

אח נמי - קרוב הוא אצל אחיו!

כו, א במסכת לפי תומו.

כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל:

מעשה באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו,

ואמר: זכורני כשאני תינוק,

ומורכב על כתיפו של אבא,

והוציאוני מבית הספר,

והפשיטוני את כותנתי,

והטבילוני לאכול בתרומה לערב.

ורבי חייא מסיים בה: וחבירי בדילין ממני,

והיו קורין אותי: "יוחנן אוכל חלות".

והעלהו **רבי** לכהונה על פיו.

41. כו, א

רס"י

והחולק בב"ד. קא ס"ד שעל פי
ב"ד הקבוע בעיר היו חולקין לו
תרומה בבית הגרנות ולקמיה
פריך אי בב"ד לא הוי חזקה
היכא הויא חזקה:
בתר דקנסינהו עזרא. ללוי
דלא ליתבו להו כדאמר
ביבמות בפי' יש מותרות (דף
פו.):
לוי דלאו לוי הוא. כלומר בלוי
ליכא לספוקי דהא אביו כהן:
למ"ד כו'. פלוגתא היא ביבמות
(שם):

תניא:

"רבי שמעון בן אלעזר אומר:
כשם שתרומה - חזקה לכהונה,
כך מעשר ראשון - חזקה לכהונה,
והחולק בבית דין - אינה חזקה".

מעשר ראשון - דלוי הוא!

כרבי אלעזר בן עזריה.

דתניא:

"תרומה - לכהן,
מעשר ראשון - ללוי,
דברי רבי עקיבא.
רבי אלעזר בן עזריה אומר:
מעשר ראשון - אף לכהן".

אימור דאמר רבי אלעזר בן עזריה: "אף לכהן",
לכהן ולא ללוי - מי אמר?

אין,

בתר דקנסינהו עזרא.

ודלמא איקרו ויהבו ליה!

אמר רב חסדא:

הכא במאי עסקינן:

כגון דמוחזק לן באבוי דהאי דכהן הוא,
ונפק עליה קלא דבן גרושה וכן חלוצה הוא,
וחלקו ליה לדידיה מעשר בבית הגרנות.
לוי? דלאו לוי הוא!

מאי איכא למימר?

בן גרושה, או בן חלוצה הוא?

לא מיבעיא למאן דאמר: מעשר ראשון אסור לזרים - דלא הוו יהבי ליה,
אלא אפילו למאן דאמר: מעשר ראשון מותר לזרים - הני מילי למיספק להו,
אבל בתורת חלוקה - לא יהבי ליה.

42. כו, א

רפ"י

בנכסי אביו כו' אינה חזקה.
 להשבית מעליו קול היוצא על
 אמו שהיא גרושה והוא חלל:
פשיטא. דהא אפי' הוא חלל
 יורש את אביו:

"והחולק בבית דין - אינה חזקה".

אי בבית דין לא הויא חזקה - היכא הויא חזקה?

אמר רב ששת:

הכי קאמר: החולק תרומה בנכסי אביו עם אחיו בבית דין - אינה חזקה.

פשיטא!

מהו דתימא: מדהנה - לאכילה,

האי - נמי לאכילה,

קא משמע לן: הנה - לאכילה,

האי - לזבוי.

43. כו, א-ב

רפ"י

רבן שמעון היינו רבי אליעזר.
 דהא ודאי במקום שיש עוררין
 לא אמר רבן שמעון דליהוי חד
 נאמן וכי אמר מעלין במקום
 שאין עוררין קאמר:
דר"א סבר ערער חד. הוי ערער
 ואין אחד נאמן עליו להכשירו:
ונפק עליה קלא. קול בעלמא
 ולא עדות:
ואחתיניה. מן הכהונה עד
 שיבדקו את הדבר שמעלה הוא
 לכהונה:
ואסקיניה. דבמקום קול הוי חד
 מהימן:
ודכולי עלמא. בין לר' אלעזר בין
 לר"ש:
מצטרפין. שני עדים המעידים
 זה שלא בפני זה בשאר עדות:
דחיישין לזילותא דבי דינא.
 שהורידוהו שני פעמים ועכשיו
 יעלוהו ויבטלו דבריהם והיינו
 דקאמר ר' אלעזר דמאחר
 שהורדנהו ע"פ העוררין אין
 מעלין ע"פ עד זה השני אע"פ
 שיש לצרפו עם האחר:
ואנן מסקינן ליה. ואי קשיא תרי
 ותרי נינהו אוקי תרי לבהדי תרי
 ואוקמינן אחזקיה קמייתא
 דאסקיניה ע"פ עד הראשון
 שהוא נאמן דהא אכתי אין
 עוררין דקול לאו עוררין הוא:
אפילו תרי. אתו בהדי הדדי נמי
 בפעם שניה לרבי אלעזר לא
 מסקינן ליה:
עד שיראו שניהם כאחד. את
 העדות לאפוקי אחד אומר בפני
 הלווה ואחד אומר בפני הודה לו
 עליו:
ואין עדותן מתקיימת. להתקבל
 בב"ד ואפי' ראו שניהם כאחד
 ופלוגתא אחריתי היא ולא ר'
 יהושע בן קרחה קאמר לה ורבי
 אלעזר ורבן שמעון בפלוגתא
 דרבי נתן ורבנן פליגי:

"רבי יהודה אומר:

אין מעלין לכהונה על פי עד אחד.

[אמר רבי אלעזר:

אימתי?

במקום שיש עוררין,

אבל במקום שאין עוררין - מעלין לכהונה על פי עד אחד.

רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגל:

מעלין לכהונה - על פי עד אחד].

רבן שמעון בן גמליאל היינו רבי אלעזר¹²!

וכי תימא: ערער חד איכא בינייהו,

דרבי אלעזר סבר: ערער חד,

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: ערער תרי - האמר רבי יוחנן:

דברי הכל: אין ערער פחות משנים!

אלא,

הכא במאי עסקינן:

דמוחזק לו באבוי דהאי דכהן הוא,

ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא, ואחתיניה,

כו,ב

ואתא עד אחד ואמר: "ידענא ביה דכהן הוא", ואסקיניה,

ואתו בי תרי ואמרי: "בן גרושה, ובן חלוצה הוא", ואחתיניה,

ואתא עד אחד ואמר: "ידענא ביה דכהן הוא",

ודכולי עלמא: מצטרפין לעדות,

והכא במיחש לזילותא דבי דינא קמיפלגי:

תנא קמא סבר: פיון דאחתיניה - לא מסקינן ליה,

חיישין לזילותא דבי דינא,

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אנו אחתינן ליה,

ואנו מסקינן ליה,

ולזילותא דבי דינא לא חיישין.

מתקיף לה רב אשי:

אי הכי,

אפילו תרי ותרי נמי!

אלא אמר רב אשי:

במצטרפין לעדות קמיפלגי,

ובפלוגתא דהני תנאי,

דתנאי:

"אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד.

רבי יהושע בן קרחה אומר:

אפילו בזה אחר זה.

ואין עדותן מתקיימת בבית דין עד שיעידו שניהם כאחד.

רבי נתן אומר:

שומעין דבריו של זה היום,

ובשיבא חבירו למחר שומעין דבריו."

¹² הגהות הרש"ש ועוד. גירסת וילנא: אַלעזר. כנ"ל בהמשך הסוגיה.

44. כו, ב – כז, א

רס"י

מתני'

ע"י ממון מותרת לבעלה.
דמרתני להפסיד ממון ואין
מפקירין אותה:
ע"י נפשות. שהיתה נידונת
למות:
אסורה לבעלה. דהואיל ונוהגין
בה הפקר חוששין שמא נתרצתה
באחד מהן:

גמ'

לא שנו. דע"י ממון מותרת
לבעלה:
אלא שיד ישראל תקיפה על
העובדי כוכבים. ויראים לעשות
שלא כדין שמא יפסידו ממונם:
שהורהנה. נתמשכנה:
ועדיה. אותן שהעידו שהורהנה:
והא אשקלון. דארץ פלשתים
היא ועוד כבר גלו ישראל:
הורהנה. דמדעת וכיון דהגיע זמן
ולא נפדית הרי היא של עובדי
כוכבים בדיניהם משום הכי
בעינן עדים מעידין אותה שלא
נסתרה:
נחבשה. דאינה נחלטת להם לא
בעינן עדים הואיל ועל ידי ממון
הוא:
ואיכא דרמי לה מרמא. לא מתני
לה להא דרב שמואל בר רב יצחק
אפירושא דמתניתין בלשון לא
שנו אלא רמי מירמא מתניתין
וברייתא אהדדי ועלה שני רב
שמואל חילוק בין יד ישראל
תקיפה ליד העובדי כוכבים
תקיפה:

מתניתין

האשה שנחבשה בידי גוים:
על ידי ממון - מותרת לבעלה,
על ידי נפשות - אסורה לבעלה.

גמרא

אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב:
לא שנו אלא שיד ישראל תקיפה על אומות העולם,
אבל יד אומות העולם תקיפה על עצמן - אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה.

מתיב רבא:

"העיד רבי יוסי הנהו ורבי זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורהנה באשקלון,
ורחקוה בני משפחתה,
ועדיה מעידים אותה שלא נסתרה,
ושלא נטמאה.
ואמרו להם חכמים: אם אתם מאמינים שהורהנה - האמינו שלא נסתרה,
ושלא נטמאה."

ואם אי אתם מאמינים שלא נסתרה,
ושלא נטמאה - אל תאמינו שהורהנה" (עדויות ח, ב).

והא אשקלון דיד אומות העולם תקיפה על עצמן,
וקתני: ^הורהנה - אין,
נחבשה - לא!

כו, א

הוא הדין אפילו נחבשה,
ומעשה שהיה כך היה.

איכא דאמרי:

אמר רבא:

אף אנו נמי תנינא:

"העיד רבי יוסי הנהו ורבי זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורהנה באשקלון,
ורחקוה בני משפחתה,
ועדיה מעידים עליה: שלא נסתרה,
ושלא נטמאה."

ואמרו חכמים:

אם אתם מאמינים שהורהנה - האמינו: שלא נסתרה,
ושלא נטמאה,
ואם אין אתם מאמינים שלא נסתרה, ושלא נטמאה - אל תאמינו שהורהנה".
והא אשקלון דעל ידי ממון הוה,
וטעמא - דעדים מעידין אותה,
הא אין עדים מעידין אותה - לא,
מאי לאו, לא שנא הורהנה ולא שנא נחבשה.

לא,

הורהנה שאני.

איכא דרמי לה מירמא:

תנו:

"על ידי ממון - מותרת לבעלה".

ורמינהו:

"העיד רבי יוסי [הנהו ורבי זכריה בן הקצב על בת ישראל שהורהנה באשקלון,

וְרִיחָקוֹהָ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ,
וְעֵדֶיהָ מְעִידִים עָלֶיהָ: שְׁלֹא נִסְתַּרְהָ,
וְשְׁלֹא נִטְמְאָה.

וְאָמְרוּ חֲכָמִים:
אִם אַתֶּם מֵאֲמִינִים שֶׁהוֹרֶהָ - הָאֲמִינוּ: שְׁלֹא נִסְתַּרְהָ,
וְשְׁלֹא נִטְמְאָה,
וְאִם אֵין אַתֶּם מֵאֲמִינִים שְׁלֹא נִסְתַּרְהָ, וְשְׁלֹא נִטְמְאָה - אַל תֵּאֲמִינוּ שֶׁהוֹרֶהָ".
וְהָא אֲשֶׁקְלוֹן דְּעַל יְדֵי מָמוֹן,
וְקִתְנֵי טַעְמָא - דְּעֵדִים מְעִידִים אוֹתָהּ,
הָא אֵין עֲדִים מְעִידִין אוֹתָהּ - לֹא!

וּמִשְׁנֵי:
אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
לֹא קִשְׁיָא:
כָּאן - שֵׁיךְ יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם,
כָּאן - שֵׁיךְ אוֹמוֹת הָעוֹלָם תְּקִיפָה עַל עַצְמוֹ.

45. כז, א

רפ"י

הני נשי דגנבי. שבעליהן ניתלין
ודרך המלכות להפקיר ביתם
ונשיהן:
בן דונאי. רוצח היה ואלעזר שמו
כדאמרינן בפ' עגלה ערופה
(סוטה מז.) אבל נשי דגנבי
הגונבים ממון לא מפקרי:

"על ידי נפשות - [אסורה לבעלה]".

אמר רב:
כגון נשי גנבי.

ולוי אמר:
כגון אישתו של בן דונאי.

אמר חזקיה:
והוא שנגמר דינן להריגה.

ורבי יוחנן אמר:
אף על פי שלא נגמר דינן להריגה.

46. כז, א

רפ"י

מתני'

כרכום. מצור מותרגמין כרכומא
(דברים כ):
פסולות. אסורות לבעליהן
דאשת כהן אסורה באונס:

גמ'

בלשת. חיל על שם שמחפשים כל
המטמונים:
לבעול יש פנאי. דתקיף לחו
יצרייהו:
רבי יצחק בן אלעזר אמר. אף
בבעילה פעמים שהן מותרות:
כרכום של אותה מלכות. אינו
רוצה להשחית את בני העיר
וכשכובש עיר הסמוך לממשלתו
שומרה והיא לו למס עובד:
משמרות. מקום מעמד
השומרים שהעמיד המלך שלא
יחבל אדם באנשי העיר:
דמהדר למתא כו'. שמו סביבות
העיר שלשלות ברזל שישמיעו
קול בהכשל איש רץ עליהם
וכלבים ואווזים זועקין:
וגווא. מקלות וקיסמין להכשל
בהן:
ולא קשיא ליה מידי. לא חייש
למיעקר איניש יחידאה ולבעול
הואיל ואין הדבר הפקר:

מתניתין

עיר שכבשוה כרכום:

כל כהנות שנמצאו בתוכה - פסולות,

ואם יש להן עדים: אפילו עבד,

אפילו שפחה - הרי אלו נאמנין.

ואין נאמן אדם על ידי עצמו.

גמרא

ורמינהו:

"בלשת שבאה לעיר,

בשעת שלום: חביות פתוחות - אסורות,

סתומות - מותרות,

בשעת מלחמה: אלו ואלו - מותרות,

לפי שאין פנאי לנסך!"

אמר רב מרי:

לבעול - יש פנאי,

לנסך - אין פנאי.

רבי יצחק בר אלעזר משמיה דחזקיה אמר:

כאן - בכרכום של אותה מלכות,

כאן - בכרכום של מלכות אחרת.

של אותה מלכות נמי,

אי אפשר דלא ערק חד מינייהו!

אמר רב יהודה אמר שמואל:

כשמשמרות רואות זו את זו.

אי אפשר דלא ניימא פורתא!

אמר רבי לוי:

כגון דמהדר לה למתא: שושילתא,

וכלבא,

וגווא,

ואווא.

אמר רבי אבא בר זבדא:

פליגי בה רבי יהודה נשיאה ורבנן,

חד אמר: כאן - בכרכום של אותה מלכות,

כאן - בכרכום של מלכות אחרת,

ולא קשיא ליה ולא מידי.

וחד קשיא ליה כל הני,

ומשני: כגון דמהדר ליה למתא: שושילתא,

וכלבא,

וגווא,

ואווא.

אמר רב אידי בר אבין אמר רבי יצחק בר אשיאן:

אם יש שם מחבואה אחת - מצלת על הכהנות כולן.

בעי רבי ירמיה:

אינה מחזקת אלא אחת - מהו?

רס"י

ומאי שנא משני שבילין. דכיון
דבא לשאול עליו ועל חבריו אמר
רבי יוסי טמאין הכא נמי לכולהו
שרינן כי הדדי:

אחד טמא. שיש בו קברות
מפסיק כל רחבו ואין ידוע איזהו
הטמא אבל כך מוחזקים באחד
מהן:

ועשה טהרות. נגע בטהרות:

טהורים. דכל חד כי אתי לקמן
תלינן ליה למימר בטהור הלך
דהוה ליה ספק טומאה בר"ה
וספיקו טהור:

טמאין. דהיכי נימא להו טהורים
אתם חד מינייהו ודאי בטמא
אזל:

בבת אחת. באו לשאול בבת
אחת:

הכא נמי כו'. ור' יהודה ור' יוסי
הלכה כר' יוסי:

מי אמרינן: כל חדא וחדא היינו הא,
או דלמא:
לא אמרינן?

ומאי שנא מ"שני שבילין: אֶחָד - טָמֵא,
וְאֶחָד - טָהוֹר,

וְהֵלֶךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת,

וּבֶאֱחָדֵיהֶן בְּשֵׁנֵי וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת,

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

אִם נִשְׁאַל זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְזֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ - טְהוֹרוֹת,

שְׁנֵיהֶם בְּאַחַת - טָמְאוֹת.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:

בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - טָמְאִין" (טהרות ה, ה)?

ואמר רבא, ואיתימא רבי יוחנן:

בבית אחת - דברי הכל: טמאין.

בזה אחר זה - דברי הכל: טהורים.

לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבריו:

מר - מדמי ליה לבבת אחת,

ומר - מדמי ליה לבזה אחר זה.

והכא נמי,

כיון דשרי להו לכולהו - כבית אחת דמי.

הכי השתא!?

התם - ודאי איכא טומאה,

הכא - מי ימר דאיטמי!?

47. כז, א-ב

רפ"י

מה לי לשקר. אי בעיא אמרה
נחביתי:
במקום עדים. דאנן סהדי דכל
שעתא איכא מיא:
ודאי איטמי. בתמיה:

בעי רב אשי:

אמרה: "לא נחבאתי, ולא נטמאתי" – מהו?

כז, ב

מי אמרינן: ^"מה לי לשקר",

או דלמא:

לא אמרינן?

ומאי שנא מההוא מעשה דההוא גברא דאגר ליה חמרא לחבריה,

אמר ליה: לא תזיל באורחא דנהר פקוד דאיכא מיא,

זיל באורחא דנרש דליכא מיא,

ואזל איהו באורחא דנהר פקוד ומית חמרא.

אתא לקמיה דרבא,

אמר ליה: אין, באורחא דנהר פקוד אזלי,

מיהו לא הוו מיא.

אמר רבא: "מה לי לשקר",

אי בעי, אמר ליה: באורחא דנרש אזלי.

ואמר ליה אביי: "מה לי לשקר" במקום עדים לא אמרינן.

הכי השתא?!

התם - ודאי איכא עדים דאיכא מיא,

הכא - ודאי איטמי?!

חששא הוא,

ובמקום חששא - אמרינן.

48. כז, ב

רס"י

לא תתייחד עמו. במסכת גיטין
היא שכיב מרע שכתב ומסר גט
לאשתו על מנת שאם מת יהא גט
למפרע ולא תיזקק לחליצה לא
תתייחד עמו שמה יבא עליה
והוה ליה גט ישן ותנן בית הלל
אוסרין לפטור בגט ישן ואיזהו
גט ישן כל שנתייחד עמה מאחר
שכתבו לה וטעמא גזירה שמה
יאמרו גיטה קודם לבנה:

ואפילו על פי עבד. דייה בעבד
שהיה עמה:

שלבה גס בשפחה. ותשמש
בפניה:

רב אשי אמר הא והא בשפחה
דידה. והיינו טעמא דבמתני'
מהימנא והתם לא מהימנא
דשפחה דידה מיחזא חזיא
בקילקול גבירתה ושתקה:

התם. גבי גט:

דשתיקותה מתירתה. שאינה
צריכה שתעיד לומר לא שמה
אלא שתאמר אני הייתי עמה:

לא מהימנא. להיות זו מותרת על
ידה דאי נמי חזיא לא מסהדא:

הכא. גבי שבויה:

דשתיקותה. דשפחה:

אוסרתה. לגבירתה דכל כמה
שאינה מעידה לומר טהורה היא
מחזקינן לה בטמאה כי מסהדא
ואמרה טהורה היא מהימנא
דלשקורי לאו אורחא אלא
למשחק:

השתא נמי. כיון דרחמא לה
לגבירתה או דדחלה מינה אתיא
ומשקרא ואמרה טהורה היא:

תרתני לא עבדא. חדא למשתק
בקלולה ועוד דתיתי ותשקר:

אחא מבי חוזאה. שהלך אביו
שם והוליכו עמו וגדלו שם ומת
אביו וחזר לעירו ותבע חלקו
בנכסי אביו:

א"ל. רב חסדא לההוא אחא:

שפיר קאמר לך. שאינו מכירך
לפי שיצאת בלא חתימת זקן
[ובאת בחתימת זקן]:

ויכר יוסף את אחיו. שכשפירש
מהן כבר היו חתומי זקן:

א"ל. רב חסדא למרי:

זיל אייתינהו את. להנהו סהדי
המכירין אותו ויעידוך שאינו בן
אביו:

השתא נמי. כיון דדחלי מיניה
אתו ומשקרי:

"אם יש עדים: אפילו עבד,

ואפילו שפחה - נאמני".

ואפילו שפחה דידה - מהימנא?!

ורמינהי:

"לא תתייחד עמו, אלא על פי עדים,

ואפילו על פי עבד,

ועל פי שפחה,

חוץ: משפחתה,

מפני שלבה גס בשפחתה" (גיטין עג.)!

אמר רב פפי:

בשבויה הקילו.

רב פפא אמר:

הא - בשפחה דידה,

הא - בשפחה דידה.

ושפחה דידה - לא מהימנא?!

הא קתני: "אין אדם מעיד על עצמו",

הא שפחה דידה - מהימנא!

שפחתה נמי כעצמה דמי.

רב אשי אמר:

הא והא - בשפחה דידה,

ושפחה מיחזא חזיא ושתקה.

התם, דשתיקותה מתירתה - לא מהימנא,

הכא, דשתיקותה אוסרתה - מהימנא.

השתא נמי, אתיא ומשקרא!

תרתני לא עבדה.

כי הא דמרי בר איסק,

ואמרי לה: חנא בר איסק,

אתא ליה אחא מבי חוזאה.

אמר ליה: פלוג לי בנכסי דאבא!

אמר ליה: לא ידענא לך.

אתא לקמיה דרב חסדא,

אמר ליה: שפיר קאמר לך,

דכתביב: "ויכר יוסף את אחיו, והם לא הפרהו" (בראשית מב, ח),

מלמד שיצא בלא חתימת זקן, ובא בחתימת זקן.

אמר ליה: זיל אייתי סהדי דאחיה את.

אמר ליה: אית לי סהדי,

ומסתפינו מיניה דגברא אלמא הוא.

אמר ליה לדידיה: זיל אייתינהו את דלאו אחיה הוא.

אמר ליה: דינא הכי?!

המוציא מחבירו עליו הראיה!

אמר ליה: הכי דאיננא לך,

ולכולהו אלמי חברה.

השתא נמי, אתו ומשקרי!

תרתני לא עבדי.

רס"י

תרתני לא עבדי. חדא דשתקי מלהעיד אמת וחדא דמסהדי שיקרא:
לימא כתנאי. שפחתה אי מהימנא אי לא:
זו עדות. עדות זו של שבוייה הכל כשרים בה איש ואשה תינוק ותינוקת:
חוץ מהימנה. היא עצמה:
דרב פפי ורב אשי. דאמרו לעיל שפחה דידה מהימנה:
ודאי תנאי היא. על כרחך יאמרו אנן דאמרין כי מתניתא בתרייתא מדקשיא להו קמייטא:
דרב פפא. דאמר לא מהימנה:
מי לימא תנאי היא. כלומר דחוק הוא לומר אטא דאמרי כי מתניתא קמייטא או יוכל לתרץ מתניתא בתרייתא נמי כוותיה למימר שפחתה כעצמה דמי והרי היא בכלל חוץ מהימנה דקתני בה או תירוצא אחרינא:
אמר לך רב פפא כי תניא ההיא. דקתני הכל נאמנים ואפילו שפחה דידה במסיחה לפי תומה:
רב חנא קרטיגנא משתעי. רב חנן דמן קרטיגי היה מספר מעשה זה:

לימא כתנאי:

"זו עדות: איש,

ואשה,

תינוק,

ותינוקת,

אביה,

ואמה,

ואחיה,

ואחותה.

אבל: לא בנה,

ובתה,

לא עבדה,

ושפחתה,"

ותניא אידך:

"הכל נאמנין להעיד,

חוץ: מהימנה,

ובעלה?"

דרב פפי ודרב אשי - תנאי היא,

דרב פפא - מי לימא תנאי היא?

אמר לך רב פפא:

כי תניא ההיא - במסיחה לפי תומה.

כי הא,

דכי אתא רב דימי אמר:

רב חנן קרטיגנא משתעי: מעשה בא לפני רבי יהושע בן לוי,

ואמרי לה רבי יהושע בן לוי מישתעי: מעשה בא לפני רבי,

באדם אחד שהיה מסיח לפי תומו,

ואמר: אני ואמי נשבינו לבין הגויים.

יצאתי לשאוב מים - דעתי על אמי,

ללקט עצים - דעתי על אמי.

והשיאה רבי לכהונה על פיו.

49. כז, ב – כה, א

רפ"י

מתני'

המעון הזה. שבועה היא:

גמ'

ואעפ"כ. שאסרו עליו לפי שכהן

היה:

כשהיא יוצאה. והוא בחצר:

יוצאה בראש בניה. שיהו הבנים

עמהם שלא יתייחדו:

וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף

בניה. כדי שלא יהא הוא והיא

בחצר והבנים מבחוץ:

בגרושה. כהן שגרש את אשתו

מהו לדור עמו בחצר:

לא תנשא בשכונתו. לפי

שמכירה ברמזותיו וקריצותיו

שמה יבואו לידי עבירה:

ואם היה כהן. אפילו לא ניסת:

לא תדור עמו במבוי. שמא יבא

עליה וכהן אסור בגרושה אבל

ישראל כל זמן שלא ניסת תדור

בשכונתו: ואמר רב גרס ומהאי

קרא שמעינן לה:

מתניתין

אמר רבי זכריה בן הקצב:

המעון הזה!

לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו גוים לירושלים ועד שיצאו.

אמרו לו: אין אדם מעיד על עצמו.

גמרא

תנא:

"ואף על פי כן ייחד לה בית בחצרו,

וכשהיא יוצאה - יוצאה בראש בניה,

וכשהיא נכנסת - נכנסת בסוף בניה".

בעי אביי:

מהו לעשות בגרושה כן?

התם הוא - דבשבויה הקילו,

אבל הקא - לא,

או דלמא:

לא שנא?

תא שמע:

דתנא:

"המגרש את אשתו - לא תנשא בשכונתו,

ואם היה כהן - לא תדור עמו במבוי.

אם היה כפר קטן - זה היה מעשה,

ואמרו: כפר קטן - נידון בשכונה".

כה, א

מי נדחה מפני מי?

תא שמע:

דתנא:

"היא נדחית מפניו,

ואין הוא נדחה מפניה.

ואם היתה חצר שלה - הוא נדחה מפניה".

איבעיא להו:

היתה חצר של שניהם - מהו?

תא שמע:

"היא נדחית מפניו".

במאי עסקינן?

אילימא: בחצר שלו - פשיטא!

ואללא: בחצר שלה - והתנא:

"אם היתה חצר שלה - הוא נדחה מפניה!"

אלא לאו, כי האי גוונא.

דלמא דאגיר מיגר!

מאי הוי עליה?

תא שמע:

"הנה ה' מטלטלק טלטלה גבר"¹³ (ישעיהו כב, יז),

ואמר רב:

טלטולי דגברא קושין מדאיתתא.

¹³ הנה והנה מטלטלק טלטלה גבר ועטף עטה

50. כח, א

רפ"י

לוה הימנה. בהיותה תחתיו :
בנכסי אביה. שהיו בידה נכסי
 מלוג ובכחן שגרש את אשתו
 קא מיירי :
אינה נפרעת. הימנו ע"י עצמה
 שלא יקרבו בדברים :
באבל רבתי. מסכתא היא וקורין
 אותה שמחות וזו היא משנה
 ראשונה שלה הגוסס הרי הוא
 כחי לכל דבריו :
ארוס וארוסתו. כהן היה :
והאמר רב נחמן תנא באבל
רבתי. דמן האירוסין נפרעת על
 ידי עצמה :
דגייסי בהדדי. מכירין זה את זה
 ברמיזות וקריצות בלע"ז
 פריוו"ץ :

תנו רבנן:

"לוה הימנה בנכסי אביה - אינה נפרעת אלא על ידי אחר."

אמר רב ששת:

ואי אתו לקמן לדינא - לא מזדקקין להו.

רב פפא אמר:

שמותי משמתינן להו.

רב הונא בריה דרב יהושע אמר:

נגודי נמי מנגדינן להו.

אמר רב נחמן:

תנא ב"אכל רבתי":

"במה דברים אמורים:

שנתגרשה מן הנשואין,

אבל בשנתגרשה מן האירוסין - נפרעת על ידי עצמה,

שאין לבו גס בה."

ההוא ארוס וארוסתו דאתו לקמיה דרבא,

יתיב רב אדא בר מתנא קמיה,

אוקי רבא שלוחא בינתיהו.

אמר ליה רב אדא בר מתנא: והאמר רב נחמן: תנא ב"אכל רבתי" כו'!

אמר ליה: קא חזינו דקא גייסי בהדדי.

איכא דאמרי:

לא אוקי רבא שליח בינתיהו.

אמר ליה רב אדא בר מתנא:

ניקום מר שלוחא בינתיהו!

אמר ליה: והא אמר רב נחמן: תנא ב"אכל רבתי" כו'.

אמר ליה: הני מילי היכא דלא גייסי בהדדי,

אבל הני קא חזינו להו דגייסי בהדדי.

52. כת, א

רפ"י

מתני'

זה כתב ידו של אבא. ומקיימין
השטר על פיו אע"פ שמת אביו
בעוד זה קטן:

שיצאת בהינומא. והוא סימן
שניסת בתולה וכתובתה מאתים
כדאמרינן בריש פירקין:

יוצא מבית הספר. כשהיינו
למידין תינוקות בבית רבן
ובכולהו מפרש טעמא בגמרא:

אבל אין נאמנין כו'. דאפוקי
ממונא הוא ובעינן עדות
מעלייתא וכתובה היינו טעמא
דרוב נשים בתולות נישאות:

מעמד ומספד. מקום היה לו כאן
להספיד מתיו כשמוליכין לבית
קברות שלו ולעשות שם מעמדות
ומושבות שהיו עושין שבעה
למת:

רבי יוחנן בן ברוקא אומר
נאמנים. לא גרסינן ליה במתני'
אלא בברייתא ולא אדרך מעמד
ומספד קאי:

גמ'

דשכיח גביה. ונתן עיניו
בקטנותו בכתב יד אביו:

קיום שטרות מדרבנן.
דמדאורייתא לא בעינן קיום
דאמר ר"ל (לעיל דף יח.): עדים
החתומים על השטר נעשה כמי
שנחקרה עדותן בב"ד:

הימנוהו רבנן בדרבנן. בדבר
שהוא מדבריהם האמינו ואין זה
עוקר דבר מן התורה הם אמרו
והם אמרו הם הצריכו קיום
העדות והם הכשירו בו את אלו:

מתניתין

ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן:

נאמן אדם לומר: "זה כתב ידו של אבא",

ו"זה כתב ידו של רבי",

ו"זה כתב ידו של אחי",

"זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא, וראשה פרוע",

ו"שהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול, לאכול בתרומה",

ו"שהיה חולק עמנו על הגורן",

ו"המקום הזה בית הפרס",

ו"עד כאן היינו באין בשבת".

אבל אין אדם נאמן לומר: "דרך היה לפלוני במקום הזה",
"מעמד ומספד היה לפלוני במקום הזה".

גמרא

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

והוא נשיש גדול עמו.

וצריכא,

דאי אשמעינן אביו - משום דשכיח גביה,

אבל רבו - לא.

ואי אשמעינן רבו - משום דאית ליה אימתיה דרביה,

אבל אביו - לא.

ואי אשמעינן הני תרתני: אביו - דשכיח גביה,

ורבו - דאית ליה אימתיה,

אבל אחיו, דלית ליה לא הא ולא הא - אימא: לא,

קא משמע לן:

כיון דקיום שטרות מדרבנן - הימנוהו רבנן בדרבנן.

53. כח, א

רס"י

גלוי מלתא בעלמא הוא. כלומר
אין הדבר צריך עדות אלא
לפרסם שיצא הדין לאור בלא
גמגום:

אפוטרופוס. מסר נכסיו בידו
להכניס ולהוציא לסחורה:

הרי זה לא יצא לחירות. ולא
אמרינן אי לאו דשחרריה לא
הוה יזיף מיניה ולא הוה שביק
ליה לנהוג מנהג בן חורין
ושמעין מינה דיש עבד שלומד
תורה:

בתרומה דרבנן. כגון תרומת
חוצה לארץ או פירות המניינהו
להני לאכילו על פיהם:

**הכי גרסינן דתניא שאין חולקין
תרומה לעבד כו'.** ורישא
דברייתא כהנת שנתערב וולדה
בוולד שפחתה שניהן יוצאין
לגורן ונוטלין חלק אחד שאין
חולקין תרומה לעבד כו' הלכך
אי אזיל חד מינייהו לא פלגינן
ליה דלמא אתי לאחזוקי בכהן
ודלמא האי ניהו העבד:

במקומו של ר' יהודה. משום
הכי אמר אין חולקין:

בהמתן של צדיקים. חמורו של
רבי פנחס בן יאיר בהכל שוחטין
(חולין t):

"זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא, וראשה פרוצה".

מאי טעמא?

כיון דרוב נשים - בתולות נישאות,
גלוי מלתא בעלמא הוא.

"ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול, לאכול בתרומה".

ודלמא עבד כהן הוא!

מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי,
דאמר רבי יהושע בן לוי:
אסור לאדם שילמד את עבדו תורה.

ולא?!

והתניא:

"לזה הימנו רבו,

או שעשאו רבו ^אפוטרופוס,

או שהניח תפילין בפני רבו,

או שקרא לשלשה פסוקים בבית הנסות - הרי זה לא יצא לחירות!"

כח, ב

התם - דאיכרי עבד מדעתו,
כי קאמרינן - דקא נהיג ביה מנהג בנים.

"לטבול, לאכול בתרומה".

בתרומה דרבנן.

"ושהיה חולק עמנו על הגורן".

ודלמא עבד כהן הוא!

תנן כמאן דאמר: אין חולקין תרומה לעבד, אלא אם כן רבו עמו.

דתניא:

"אין חולקין תרומה לעבד, אלא אם כן רבו עמו,

דברי רבי יהודה.

רבי יוסי אומר:

יכול הוא שיאמר: אם כהן אני - תנו לי בשביל עצמי,
ואם עבד כהן אני - תנו לי בשביל רבי.

במקומו של רבי יהודה - היו מעלין מתרומה ליוחסין,
במקומו של רבי יוסי - לא היו מעלין מתרומה ליוחסין".

תניא:

"אמר רבי אלעזר ברבי יוסי:

מימי לא העדתי,

פעם אחת העדתי - והעלו עבד לכהונה על פי".

"העלו" סלקא דעתך?!

השתא, ומה בהמתן של צדיקים - אין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה על ידם,

רפ"י

חזא באתריה דרבי יוסי. שחלקו
לו תרומה בגורן:
ואסיהיד באתריה דרבי יהודה.
ושם לא היו חולקין תרומה
לעבדי כהנים:
בית הפרס. החורש את הקבר
הרי זה עושה בית הפרס מאה
אמה שכך שיערו שהמחרישה
מולכת את עצמות המת ודלמא
נגע או הסיט המהלך בו את עצם
כשעורה שמטמא במגע ובמשא:
מנפח אדם בית הפרס. וסומך
על כך שאם יש עצם רואהו
ואע"ג דמאהיל לא חיישינן דאין
עצם כשעורה מטמא באהל עד
דאיכא שדרה או גולגולת שלמה
או רוב בנין או רוב מנין:
שנידש. דישה רבה ברגלים
הרבה:
טהור. דתלינן לקולא ואמרינן
כל העצמות נכתנו לפחות
מכשעור אלמא חששא דרבנן
בעלמא הוא:

צדיקים עצמם - לא כל שכן?!

אלא:

בקשו להעלות עבד לכהונה על פי.

חזא באתריה דרבי יוסי,

ואול ואסיהיד באתריה דרבי יהודה.

"וְשֶׁהַמָּקוֹם הַזֶּה בֵּית הַפֶּרֶס הוּא".

מאי טעמא?

בית הפרס - דרבנן.

דאמר רב יהודה אמר שמואל:

מנפח אדם בית הפרס והולך.

ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר:

בית הפרס שנידש - טהור.

מאי טעמא?

אי אפשר לעצם כשעורה שלא נידש ברגל.

"וְעַד כָּאן הָיִינוּ בְּאֵין בְּשֶׁבֶת".

קסבר: תחומין - דרבנן.

"וְאֵין נֶאֱמָן לומר: "דָּרָךְ הִיָּה לְפָלוּנִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה",

"מַעֲמֵד וּמִסְפָּד הִיָּה לְפָלוּנִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה".

מאי טעמא?

אפוקי ממונא - לא מפקין.

54. כח, ב

רש"י

נאמן התינוק. להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו:
טמאה וטהורה סלקא דעתך. מה טומאה וטהרה יש לומר במשפחות:
בקצצה. לקמן מפרש לה:
של בת פלוני לפלוני. כשנשא פלוני את בת פלוני:
ושהיינו מוליכין כו' על ידי עצמו. אם כך העיד התינוק על ידי היה אבא שולח לו חלה ומתנות:
אם היה עובד כוכבים ונתגייר. והעיד משנתגייר שראה את אלה בנכריותו אינו נאמן:
דוגמא. אות וסימן זכרון לדורות הבאים:

תנו רבנן:

"נאמן התינוק לומר:

"כך אמר לי אבא: 'משפחה זו - טהורה', 'משפחה זו - טמאה'."

"טהורה" ו"טמאה" - סלקא דעתך!?

אלא: משפחה זו - כשרה,
 ומשפחה זו - פסולה.

ו"שאכלנו בקצצה של בת פלוני לפלוני",

ו"שהיינו מוליכים: חלה,

ומתנות לפלוני כהן" - על ידי עצמו,

אבל לא על ידי אחר.

ובולן, אם היה: גוי ונתגייר,

עבד ונשתחרר - אין נאמנים.

ואין נאמן לומר: "דרך היה לפלוני במקום הזה",

"מעמד ומספר היה לפלוני במקום הזה".

רבי יוחנן בן ברוקא אומר: נאמנים."

רבי יוחנן בן ברוקא - אהיאי?

אילימא אסיפא - אפוקי ממונא הוא!

אלא ארישא: "ובולן, אם היה: גוי ונתגייר,

עבד ונשתחרר - אין נאמניו.

רבי יוחנן בן ברוקא אומר: נאמניו."

במאי קמיפלגי?

תנא קמא סבר: כיון דגוי הוא - לא הוה דייק,

ורבי יוחנן בן ברוקא סבר: כיון דדעתיה לאיגורי - מידק הוה דייק.

מאי "קצצה"?

דתנו רבנן:

"ביצד "קצצה"?"

אחד מן האחין שנשא אשה שאינה הוגנת לו,

באין בני משפחה,

ומביאין חבית מלאה פירות,

ושוברין אותה באמצע רחבה,

ואומרים: "אחינו בית ישראל, שמעו!

אחינו פלוני נשא אשה שאינה הוגנת לו,

ומתיראים אנו שמא יתערב זרעו בזרעינו,

בואו וקחו לכם דוגמא לדורות,

שלא יתערב זרעו בזרעינו,"

וזו היא "קצצה" שהתינוק נאמן להעיד עליה."

הדרן עלך האשה שנתארמלה